

**2/3737 ESAS NUMARALI YARGININ ETKİN VE VERİMLİ İŞLEMESİNE
YÖNELİK BAZI KANUNLARDA DEĞİŞİKLİK YAPILMASINA DAİR KANUN
TEKLİFİNE ŞERHİMİZ**

A. TEKLİFİN GENELİNE DAİR GÖRÜŞLERİMİZ

**I. ADALET KRİZİNİN KAYNAĞINDA HUKUK VE DEMOKRASİ İLİŞKİSİNİN
YANLIŞ KURULMASI YER ALIR**

Tüm cumhuriyet tarihini kateden bir gerçeklik olarak hukukun iktidar aracı şeklinde işlevlendirilmesi adalet krizlerinin başlıca sebeplerinden birini oluşturmaktadır. Bir başka ifadeyle, hukukun anti-demokratik yapılanması adaleti zayıflatan temel faktörlerden biri durumundadır. Özelde mevcut hükümet dönemi genelde tüm cumhuriyet tarihi boyunca hukuk ve demokrasi ilişkisi, yani devlet ve toplum ilişkisi, toplumun edilgen bir alıcı pozisyonuna sıkıştırılmasına dayanmaktadır. Hukuk krizinin kaynağında yer alan bu sorun sayısız türev soruna yol açmaktadır. Bu sebeple, hukuk ve demokrasi ilişkisinin doğru bir formda yeniden inşa edilmesi önemli bir eşik niteliğindedir. Hukuk, ancak geniş katılımlı bir kamuoyu ve irade oluşturma sürecinden doğduğu ölçüde meşru temel kazanabilir. Toplumsal etkileşime dayanmaksızın yalnızca idari güçle yaratılan ve uygulanan hukuk, bir baskı ve rıza üretim aracına dönüşerek döngüsel meşruiyet krizleri yaratır. Nitekim toplumun karar alma süreçlerine gerçek anlamda dahil edilmediği her hukuki düzenleme, biçimsel geçerliliğe sahip olsa bile toplumsal meşruiyetten yoksun kalmaktadır. Türkiye hukuk sistemine dahil edilen her hukuk metninin derin tartışmalar ve rahatsızlıklar doğurması da bu olguyu kanıtlamaktadır.

Hukukun en görünür kategorilerden biri olduğu süregelen çoklu krizlerin çözümünde demokratik cumhuriyet programı büyük bir potansiyel taşımaktadır. En genel hatlarıyla; “1- Demokratik toplum inşası ve işleyişine saygılı devlet, 2- Devletin genel demokratik dönüşümü” ilkeleri üzerinden açıklanabilecek demokratik cumhuriyet çözümünde hukuk gerçek rolüne kavuşabilir ve demokrasiyle anlamlı bir ilişki kurabilir. Bu yolla hem toplumsal iradenin hukuka dahil edilmesi hem yaşanan meşruiyet krizlerinin aşılması imkana kavuşacaktır. Cumhuriyetin kuruluş çerçevesinin dışında bırakılan Kürt halkı, Aleviler, kadınlar ve diğer sosyal kimliklerin yeniden ve eşit bir şekilde hukuka dahil edilmesi ve hukuk

metinlerinin temelinde toplumsal iradenin yerleştirilmesi bu sürecin eşzamanlı ilerlemesi gereken iki belirleyici momenti olarak esas alınmalıdır.

Hukuk ve demokrasi ilişkisine dair betimlenen mevcut örüntünün birçok olumsuz sonucundan bahsetmek mümkündür. Mevcut hükümetin yıllardır kamuoyuna paylaştığı yargı reformu paketleri ve adalet planı stratejileri de tam olarak bu örüntünün sınırları içinde gerçekleşmekte; bu sebeple çözüm üretmek bir yana sürekli sorun sahasına dönüşmektedir. Anayasa Mahkemesinin son yıllarda iptal ettiği madde sayısı da bunu kanıtlayan bir veri olarak değerlendirilebilir. Toplumsal iradeye dayanmaması sebebiyle toplumun güncel ihtiyaçları ve beklentilerini karşılama yeteneği bulunmayan bu paketlerin bir örneği de 12. Yargı Paketidir. “Yargının etkin ve verimli işlemesi” ifadesiyle çerçevelenen teklif; İcra ve İflas Kanunu, Hukuk Muhakemeleri Kanunu, Ceza Muhakemesi Kanunu, İdari Yargılama Usulü Kanunu başta olmak üzere pek çok temel kanunda değişiklik öngörmektedir. Ancak söz konusu düzenlemelerin mevcut adalet krizine çözüm öngörmediği açıktır.

II. YAŞANAN KRİZ KRONİKTİR; TEKNİK DÜZELTMELERLE AŞILAMAZ

1. Hukukun Üstünlüğü Krizi

Türkiye’de hukuk sisteminin içinde bulunduğu kriz, münferit aksaklıkların ötesinde, iç içe geçmiş köklü sorunlardan beslenmektedir. Bu sorunların en köklü boyutlarından biri hukukun üstünlüğünde öne çıkmaktadır. World Justice Project’in 2025 tarihli Hukukun Üstünlüğü Endeksi’nde Türkiye 143 ülke arasında 118. sırada yer bulmuş; “hükümet yetkilerinin kısıtlanması” kategorisinde 136. sırada, “temel haklar” kategorisinde ise 134. sırada yer alabilmiştir. Yine, 143 ülke arasında “yargının yürütme üzerindeki denetim işlevi” sıralamasında 129. sırada, “hapishanelerin güvenli olup olmadığı, mahpusların haklarına saygı gösterilip gösterilmediği” değerlendirmesinde ise 138. sırada yer almıştır. Avrupa Birliği’nin 2025 yılı Türkiye İlerleme Raporu da benzer bir tabloyu işaret etmektedir. Rapora göre Türkiye’de yargı bağımsızlığı ve temel haklara saygı konusundaki ciddi sorunlar devam etmektedir.

Hukukun üstünlüğü krizini sürekli besleyen iki mekanizmadan söz edilebilir. Bir yandan “hukukun siyasallaşması” olarak tarif edilen ve siyasi stratejilerin hukuki işleyişin asıl belirleyicisi haline geldiği mekanizma; diğer yandan “siyasetin hukukileştirilmesi” olarak ele alınabilecek ve siyasi kararların hukuki norm düzeyinde kabul edildiği mekanizma...

Yürütmenin ve idarenin hukuku baştan sona belirlediği bu iki yönlü işleyiş içinde hukuk yalnızca biçimsel bir çerçeve olabilmektedir. Yargıya duyulan güvensizlik, bu yapısal sorunun en somut toplumsal tezahürüdür. Uluslararası araştırmalar, siyasi kimliği farklı gruplar arasında yargıya güven açısından belirgin farklılıklar olduğunu ortaya koymaktadır. Daha çarpıcı olanı şudur: yargının işleyişine ilişkin kamuoyunda oluşan yaygın güvensizlik duygusu ve toplumda güçlü bir şekilde kendisini hissettiren adalet arayışı ve beklentisi, yargının özgürlükleri koruma ve adalet dağıtma işlevini gereği gibi yerine getirememesinden beslenmektedir. Bu işlev kaybının temelinde ise siyasal iktidarın hukuku hakimiyet aracı olarak kullanması olgusu yatmaktadır. Oysa hukukun üstünlüğü idealinde tüm devlet organizasyonu, toplumla eşit şartlar altında hukukla bağlı olmak zorundadır; burada devletin hukuku şekillendirmesi değil, hukuk tarafından denetlenmesi ve yönlendirilmesi başlıca amaç olmaktadır.

2. Ayrımcı Yapılanma Kök Nedenlerin Başında Gelmektedir

Hukuk sisteminin ürettiği krizlerin sürekli nedenlerinin başında Kürt halkının bir ulus olarak hukuk dışına itilmesi gerçekliği gelmektedir. Türkiye hukukunun bu işleyiş ilkesi türev sorunların tümüne kaynaklık eden bir havza işlevi görmektedir. Siyasal iktidarların ihtiyaç duyduğu her an Kürt halkı ve temel talepleri gerekçe gösterilerek hukuk iktidar lehine bükülmekte ve kullanışlı bir araca dönüştürülmektedir. Bu inşa ve uygulama konsepti üzerinden tüm Türkiye’de hukukun askıya alınmasına zemin hazırlanmakta ve yol açılmaktadır. Bunun yanında Türkiye’de toplumsal itirazın bastırılmasında da aynı mekanizma aralıksız bir şekilde işletilmektedir.

Kürt halkına uygulanan ayrımcılığın hukuk alanındaki bir diğer tezahürü ise laboratuvar metaforu ile açıklanabilir. Mevcut hukuk ile Kürt halkı arasındaki ilişki geniş bir “ayrımcılık rezervi” olarak kullanılmaktadır. Kürt halkına uygulanan her ayrımcı uygulama iktidar ihtiyaçları doğrultusunda yeniden tasarlandıktan sonra güncel duruma uyarlanarak tüm Türkiye sahasına yayılmaktadır. Bunun en somut örneğini yıllarca Sayın Abdullah Öcalan’a uygulanan tecrit mekanizmasının aşamalı olarak tüm hukuk sistemini etkilemesinde görmek mümkündür. Yine geçmiş dönemlerde uygulanan parti kapatma davaları ile sıkıyönetim ve OHAL bölge valiliklerinin zamanla daha geniş kesimlere uygulanması; kayyım idaresinin önce Kürt halkına ardından Türkiye halklarına uygulanması da örnek verilebilir.

Ayrımcılık üretme ve yayma stratejisinin en önemli momentleri olan Kürt inkarını aşmak ve demokratik dönüşümün yolunu açmak bu anlamda en kritik hamlelerden biridir. İçinde bulunduğumuz Barış ve Demokratik Toplum süreci bu sebeple büyük bir dönüşüm potansiyeline sahiptir. Özellikle Kürt halkının hukuka dahil edilmesi ve tüm Türkiye halkları için demokratik toplum örgütlenmesinin yolunun açılması hukuk krizlerin çözülmesinde de büyük bir kırılma anı olacaktır. Bu gereklilikler sürecin hukuki çerçevesinin bir an önce kanunlaşmasını zorunlu kılmakta ve hükümet ile yasamaya tarihi bir sorumluluk yüklemektedir.

3. İdarede Hukuk Değil Takdir Esas Almıyor

Türkiye’de öteden beri idare asıl, hukuk ikincil kabul edilmekte ve uygulama bu esas üzerinden gelişmektedir. Bu klasik “devlet merkezli” anlayış, kamu gücünün kullanımı sırasında hak ve özgürlüklerin, devletin “bekası” gibi ideolojik-politik söylemler veya “kamu düzeni” gibi soyut hukuki kavramlar lehine feda edildiği otoriter bir idari geleneği yansıtmaktadır. Söz konusu yaklaşım, hukuk devletinin temelindeki “hukuki belirlilik” ve “öngörülebilirlik” ilkelerini zedeleyerek, idareyi yargısal denetimin ötesinde “denetimsiz bir otorite” olarak konumlandırmaktadır.

İdarede kurum ve bireyler bağlı oldukları kanun ve yönetmelikten ziyade uygulamada gelişen teamüle göre iş görmektedir. Yazılı hukuk kurallarının esnek yorumlanması veya doğrudan göz ardı edilmesi, idari işleyişte kişisel inisiyatifin normlar hiyerarşisinin önüne geçmesine neden olmaktadır. Bürokraside amir-memur ilişkisi neredeyse normun yerine geçmekte ve hemen her gün hak ihlalleri yaşanmaktadır. Bu durum, idari işlemlerin nesnellikten uzaklaşarak, yerleşik bir keyfilik kültürü yaratmasına zemin hazırlamaktadır.

Bu genel anlayış özellikle hapisanelerde derin sorunlara kapı açmakta, mahpuslar hukuki korumanın dışına itilmektedir. Keyfi disiplin cezalarından iyi hal değerlendirmelerinde öne sürülen absürt sayısız gerekçeye kadar hapisane idareleri her gün evrensel hukuki normların dışına çıkan kararlara imza atmakta; İdare ve Gözlem Kurullarında hukuk askıya alınarak paralel yargılamalar yapılmaktadır. Hapisane idareleri ile gardiyanların işkence ve kötü muamele uygulamaları hemen her gün yeni hukuksuzluklara yol açmaktadır. İşkence ve kötü muameleye karşı uygulanan cezasızlık politikası, bu hukuksuzlukların bir alışkanlık haline gelmesine ve normalleşmesine olanak sağlamaktadır.

4. Krizin Güncel Kaynaklarından Biri Ağır ve Yönetilemeyen İş Yüküdür

Bu kronik sorunun bir diğ er veçhesi ise yargıdaki ağır iş yüküdür. Adalet Bakanlığı verilerine göre her yıl yargıya taşınan dava sayısı milyonlarca dosyayı bulmakta, milyonlarca dosya ise sürüncemede kalmaktadır. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne başvurularda Türkiye hala en çok ihlal tespiti yapılan ülkeler arasında ö ne çıkmakta; makul sürede yargılanma hakkı ihlali, bu başvuruların önemli bir bölümünü oluşturmaktadır. Bu yükün ardında yatan nedenler, kısmen usul hukukuyla ilişkili olmakla birlikte, büyük ölçüde daha köklü yapısal etkenlerden kaynaklanmaktadır. Suç tanımlarının aşırı geniş tutulduğu ceza mevzuatı, ülke nüfusuyla kıyaslandığında yetersiz kalan hâkim ve savcı sayısı, fiziksel kapasite eksiklikleri ve adli altyapıdaki açıklar ağır iş yükünün birleşik nedenleridir. Ancak sorunun daha derinde yer alan kökeni, hâkim başına düşen dava sayısının çok ötesine geçmektedir: mevcut hukuk politikasının ve devlet aklının edilgen hale getirdiği toplum, çatışmaları içsel uzlaşma dinamikleri ile çözmek yerine her sorunda mahkemelere başvurmakta; mahkemelerde adalet bulamadığı için yeni çatışma ve uyuşmazlıklara savrulmaktadır. Kısır bir döngü halinde sürekli yeniden üretilen bu sorun yumağı yargı üzerinde iş yükü baskısına dönüşmektedir. Şüphesiz bu sorun, hukuk ve demokrasi ilişkisinin doğru kurulmasının önemini bir kez daha ortaya koymaktadır.

III. 12. YARGI PAKETİ GENEL HUKUK KRİZİNİN YANSIMALARINI TAŞIMAKTADIR

12. Yargı Paketine hakim olan anlayış adalet krizini görmezden gelen ve hukuku biçimsel düzenlemelerden ibaret gören bir aklın tezahürüdür. Hemen her yurttaşın farklı düzeylerde maruz kaldığı adaletsizlik düzenine ilişkin esaslı herhangi bir müdahale öngörmeden yargı sürecini hızlandırmak iddiasını ö ner çıkaran teklif, özünde adaletsizlik sürecini hızlandırmak gibi bir sonuç yaratma potansiyeli taşımaktadır. Çünkü yargı ve adalet ilişkisi sağlıklı bir zemine oturtulmadan ve yargı bağımsızlığı tesis edilmeden atılan her hızlandırma adımı, sistemde hızlandırılmış adaletsizlik olarak vücut bulacaktır. Örneğin, hakimlerin bağımsız ve vicdani kanaatine göre karar vermelerinin şartları yaratılmadan tek hakimli dava sayısının artırılması tam olarak bu anlama gelmektedir. Yine tarafsız ve bağımsız yargı düzeni oluşturulmadan yalnızca duruşma aralığının üç ayla sınırlandırılması ile adaletin tesis edilmesi mümkün değildir.

Adalete erişimde karşılaşılan engeller ortadan kaldırılmadan usul düzenlemeleri ile yurttaşın adil yargılama hizmeti sunmak mümkün değildir. Yargılama ücretleri yurttaşın sırtında yük olmaktan çıkarılmadıkça sadece noter evraklarının elektronik dönüşümü ile adaletin tesisi

sağlanamaz. İdarenin kamu yararı ve yurttaş menfaatine duyarlı dönüşümü sağlanmadan idareye başvurunun mülkiyet hakkını koruyacağını varsaymak yanılgıdan öte anlam taşımamaktadır. Mevcut durumda zaten uzun bir süre hak ettiği alacağı alamayan yurttaşlar ve avukatlar öngörülen bu düzenlemeyle daha ağır sorunlarla yüz yüze kalacaktır. Özetle vurgulamak gerekirse, her bir maddede ayrı ayrı görüldüğü üzere eldeki kanun teklifi, hukuk düzeninin ardındaki yapısal adaletsizlik ağını görmemekte, pansuman niteliğinde palyatif çözümlerle yasamayı meşgul etmektedir. Oysa mevcut durumda gündeme alınması, tartışılması ve kararlaştırılması gereken çok daha acil toplumsal, hukuksal ve siyasal sorunlar bulunmaktadır.

IV. REFORM DEĞİL, İPTAL SONRASI YASAMA: ANAYASA'YA AYKIRILIK BİR YÖNETİM TEKNİĞİNE DÖNÜŞMÜŞTÜR

AKP iktidarıyla birlikte yasama faaliyeti, toplumsal ihtiyaçları öngören, Anayasa'ya uygun ve gerektiği kadar kalıcı hukuk kuralları üreten bir süreç olmaktan giderek uzaklaştırılmış; yürütmenin dönemsel ihtiyaçlarına göre şekillenen, doğurduğu anayasal sorunları ise ancak iptal kararlarından sonra gidermeye çalışan bir mevzuat üretim düzenine dönüştürülmüştür.

12'nci Yargı Paketi, bu yapısal bozulmanın güncel ve somut bir örneğidir. Teklifin önemli bir bölümünün, iktidarın daha önce yaptığı ve Anayasa Mahkemesince iptal edilen düzenlemeleri yeniden kaleme almak amacıyla hazırlanmış olması, önümüzdeki metnin bir reformdan çok gecikmiş bir onarım niteliği taşıdığını göstermektedir.

Bu anlayışta Anayasa'ya uygunluk, kanun hazırlanırken uyulması gereken bağlayıcı bir sınır olarak görülmemektedir. Anayasa Mahkemesi, adeta yürürlüğe konulan düzenlemelerin yıllar sonra kusurlarını tespit edecek bir mevzuat denetim ve düzeltme makamı gibi konumlandırılmaktadır.

Söz konusu süreç şu şekilde işletilmektedir: önce Anayasa'ya aykırı bir düzenleme yapılmakta, yurttaşlar yıllarca bu düzenlemeye tabi tutulmakta, hak ihlalleri ortaya çıkmakta, akabinde Anayasa Mahkemesine taşınan düzenleme hakkında iptal kararı vermekte, ardından iktidar kendi yarattığı anayasal sorunu "hukuki boşluk" olarak tanımlayıp yeni bir yargı paketinin içine yerleştirmektedir.

İktidar, Anayasa Mahkemesinin kararına ve yeni bir düzenleme yapılana kadar; ki yapılan düzenleme yeniden bir anayasal aykırılık taşımıyorsa; geçen süreyi hukuka aykırı düzenlemelerin uygulanması ve siyasal sonuçlarının fiilen gerçekleştirilmesi için işlevsel bir zamana dönüştürmektedir. Böylece anayasal denetim, ihlali önleyen bir güvence olmaktan

uzaklaşmakta; çoğu kez yalnızca gerçekleşmiş hak ihlallerini kayda geçiren gecikmiş bir müdahaleye dönüşmektedir. İptal kararı verildiğinde ise kamusal kaynaklar aktarılmış, çevresel tahribat gerçekleşmiş, mülkiyet el değiştirmiş ya da temel haklara yönelik müdahale çoktan etkisini doğurmuş olmaktadır.

Bu nedenle anayasal denetimin etkinliği, yalnızca iptal yetkisiyle ölçülemez. Anayasa'ya aykırı olduğu tespit edilen kanunların uygulanması nedeniyle ortaya çıkan hak ihlallerini giderecek anayasal mekanizmaların da kurulması gerekir. İptal kararı, yalnızca normu hukuk düzeninden çıkararak bir işlem değil; ihlal nedeniyle doğan sonuçları ortadan kaldıran, hakların iadesini, eski hâle getirmeyi ve gerektiğinde kamusal tazmini zorunlu kılan bir anayasal giderim rejimini de harekete geçirmelidir. Ancak bu şekilde anayasal denetim, siyasal iktidarın zamanı kendi lehine kullandığı bir rejimin pasif tanığı olmaktan çıkarak, hukuk devletinin etkili güvencesi haline gelebilir.

1. “Aralıksız Reform” Söylemi, Aralıksız Tamir İhtiyacını Gizleyemez

Teklifin genel gerekçesinde, 2002 yılından bugüne kadar “aralıksız şekilde süregelen reform iradesinden”; hukukun üstünlüğünden, hukuki güvenliğin güçlendirilmesinden, belirlilikten, gecikmeyen ve öngörülebilir bir adalet sisteminden söz edilmektedir. Ancak yaklaşık çeyrek asırdır sürdüğü ileri sürülen ‘reform iradesinin’ sonucunda Meclisin önüne gelen tablo, yeni haklar tanıyan, yargısal güvenceleri genişleten ve yurttaşın adalet sistemine güvenini artıran bütünlüklü bir dönüşüm olmamıştır.

Bu durum, önceki yargı paketlerinin yarattığı sorunu tamir etmeye çalışan; Anayasa Mahkemesinin iptal ettiği hükümleri yeniden yazan ve her defasında başka bir hukuki boşluğu geleceğe bırakan parçalı bir yasama düzenine işaret etmektedir. Her yeni pakette kaçınılmaz olarak önceki paketin/paketlerin ve/veya iktidarın getirdiği düzenlemelerin açığını kapatmaya çalışmakta, fakat aynı zamanda bir sonraki paketin veya yeni düzenlemelerin gerekçesini üretmektedir.

Bu nedenle paketlerin sayısının artması, reformun derinleştiğini değil; mevzuatın kalıcı, öngörülebilir ve anayasal sınırlar içinde kurulamadığını göstermektedir. Gerçek bir reform, hakları tanır ve yurttaşın hak arama yollarını genişletir. Yargının bağımsızlığını güçlendirir, temel hakların korunmasını idarenin takdirinden çıkarır ve benzer ihlallerin tekrarını engelleyecek kurumsal güvenceler oluşturur.

Anayasa'nın zaten emrettiği bir düzenlemeyi, Anayasa Mahkemesi iptal ettikten yıllar sonra kanuna yazmak; Kanunla düzenlenmesi gereken bir alanı önce Cumhurbaşkanlığı

kararnamesiyle düzenleyip iptal kararından sonra kanuna taşımak; temel haklara ilişkin esasları yönetmeliğe bırakıp Anayasa Mahkemesi iptal ettikten sonra bunların yalnızca bir bölümünü kanuna almak reform olamaz. Tüm bunlar yalnızca anayasal zorunlulukların gecikmeli ve eksik biçimde yerine getirilmesidir. İktidarın “reform” olarak sunduğu şey, çoğu kez kendi yarattığı hukuki hasarın onarımından öteye gitmemektedir.

2. Norm Denetimi Verileri: İptal Kararları İstisna Olmaktan Çıkmıştır

Anayasa Mahkemesinin norm denetimi verileri, eleştirilerimizin soyut bir siyasi değerlendirme olmadığını açıkça göstermektedir. Talebimiz üzerine, Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığı Genel Sekreterliği Araştırma Hizmetleri Başkanlığı Hukuk Bölümü tarafından, Anayasa Mahkemesi Kararlar Bilgi Bankasının norm denetimi kayıtları esas alınarak 26 Aralık 2025 tarihli “Anayasa Mahkemesinin Norm Denetimi Verileri” başlıklı çalışma hazırlanmıştır. Aşağıda yer verilen dönemlerin birleştirilmesine, yıllık ortalamalara ve dönemler arasındaki artış oranlarına ilişkin hesaplamalar ise bu çalışmada yer alan veriler esas alınarak tarafımızca yapılmıştır.

Veriler üç ayrı dönem halinde değerlendirildiğinde şu tablo ortaya çıkmaktadır:

Tablo 1: Dönemlere Göre Norm Denetimi Kararları[1]

Dönem	Toplam karar	Esas-İptal	Esas-Ret	Esas-Diğer	İlk-Ret diğer	ve Esas-İptal oranı
1961 Anayasası dönemi	1.612	245	361	91	915	%15,20
1982 Anayasası dönemi,	1.061	284	280	99	398	%26,77
3 Kasım 2002’ye kadar	2.752	869	1.031	79	773	%31,58
3 Kasım 2002 sonrası						

Anayasa Mahkemesinin kuruluşundan 3 Kasım 2002 tarihine kadar geçen yaklaşık kırk bir yıllık dönemde toplam 2.673 norm denetimi kararı verilmiş, bu kararların 529’u Esas-İptal kararıyla sonuçlanmıştır. 3 Kasım 2002 sonrasındaki yaklaşık yirmi üç yıllık dönemde ise toplam karar sayısı 2.752’ye, Esas-İptal kararı sayısı 869’a çıkmıştır.

Tablo 2: 3 Kasım 2002 Öncesi ve Sonrası Karşılaştırması

Dönem	Yaklaşık süre	Toplam karar	Esas-İptal	İptal oranı	Yıllık ortalama Esas-İptal
3 Kasım 2002 öncesi	41 yıl	2.673	529	%19,79	12,8
3 Kasım 2002 sonrası	23 yıl	2.752	869	%31,58	37,5

3 Kasım 2002 sonrasındaki dönem, önceki dönemden yaklaşık on sekiz yıl daha kısa olmasına rağmen 340 daha fazla Esas-İptal kararı üretmiştir. Toplam norm denetimi kararı sayısındaki artış yalnızca 79, yani yaklaşık yüzde 3'tür. Buna karşılık Esas-İptal kararlarının sayısı 529'dan 869'a çıkarak yaklaşık yüzde 64 artmıştır. Dolayısıyla iptal kararlarındaki yükseliş, yalnızca Anayasa Mahkemesine daha fazla başvuru yapılmasıyla açıklanamaz. Toplam karar sayısı hemen hemen aynı kalırken, Esas-İptal kararlarının sayısı olağanüstü ölçüde yükselmiştir.

3 Kasım 2002 öncesinde norm denetimi kararlarının yüzde 19,79'u Esas-İptal ile sonuçlanırken, bu oran 3 Kasım 2002 sonrasında yüzde 31,58'e çıkmıştır. Başka bir ifadeyle Esas-İptal kararlarının toplam kararlar içindeki ağırlığı yaklaşık yüzde 60 artmıştır.

Yıllık ortalama bakımından da benzer bir tablo bulunmaktadır. 3 Kasım 2002 öncesinde yılda ortalama yaklaşık 13 Esas-İptal kararı verilirken, 3 Kasım 2002 sonrasında bu sayı yılda yaklaşık 38'e yükselmiştir. Esas-İptal kararlarının yıllık yoğunluğu yaklaşık üç katına çıkmıştır.

Tablo 3: Toplam Esas-İptal Kararlarının Dönemlere Dağılımı

Dönem	Esas-İptal sayısı	Toplam iptaller içindeki payı
3 Kasım 2002 öncesi	529	%37,84
3 Kasım 2002 sonrası	869	%62,16
Toplam	1.398	%100

Buna göre Anayasa Mahkemesinin altmış yılı aşan tarihi boyunca verdiği her yüz Esas-İptal kararının yaklaşık 62'si, 3 Kasım 2002 sonrasındaki yaklaşık yirmi üç yıllık dönemde verilmiştir.

Bu veriler, Anayasa'ya aykırı düzenlemelerin münferit bir dikkatsizlikten veya teknik hatadan kaynaklanmadığını; aksine, iktidarın süreklilik kazanan ve bilinçli bir yönetim tercihinin dönüşen hukuka aykırı yasama pratiğini ortaya koymaktadır.

3. Anayasa'ya Aykırılığı Yalnızca Muhalefet Değil, Kanunları Uygulamak Zorunda Kalan Mahkemeler De Tespit Etmektedir

Norm denetimi verileri başvuru yollarına göre incelendiğinde, anayasal aykırılık sorununun yalnızca yetkili siyasi aktörler tarafından açılan iptal davalarından ibaret olmadığı görülmektedir.

Somut uyuşmazlıklara bakan mahkemeler de önlerindeki davada uygulamak zorunda oldukları bir kanun hükmünün Anayasa'ya aykırı olduğu kanaatine vardıklarında, söz konusu hükmün iptali için Anayasa Mahkemesine başvurmaktadır. Bu nedenle mahkemelerden gelen itiraz başvuruları, yasama faaliyetinde ortaya çıkan anayasal sorunların doğrudan yargılama pratiğine yansımaları göstermektedir.

Tablo 4: Başvuru Türlerine Göre Esas-İptal Kararları

Dönem	Mahkemelerden gelen itiraz başvurusu	Esas-İptal	İptal oranı
3 Kasım 2002 öncesi	1.744	264	%15,14
3 Kasım 2002 sonrası	2.113	510	%24,14

3 Kasım 2002 öncesinde mahkemeler tarafından Anayasa Mahkemesine toplam 1.744 itiraz başvurusu yapılmış ve bu başvuruların 264'ü Esas-İptal kararıyla sonuçlanmıştır. 3 Kasım 2002 sonrasında ise mahkemelerden gelen itiraz başvurularının sayısı 2.113'e, bu başvurular üzerine verilen Esas-İptal kararlarının sayısı 510'a yükselmiştir. Mahkemelerden gelen itiraz başvurularının sayısı yaklaşık yüzde 21 artarken, bu başvurular üzerine verilen Esas-İptal kararlarının sayısı yaklaşık yüzde 93 artarak neredeyse iki katına çıkmıştır.

Bu tablo, anayasal aykırılığın kanun metinleri arasında kalan soyut veya teorik bir sorun olmadığını; kişilerin özgürlüğü, mülkiyet hakkı, kişisel verilerinin korunması, mahkemeye erişimi, hükmün denetlenmesini talep etme hakkı, savunma hakkı ve adil yargılanma güvenceleri gibi birçok hak ve anayasal güvence üzerinde doğrudan sonuçlar doğurduğunu göstermektedir.

Kanun yapma sürecinde iktidarın Anayasa'yı gözetmeyen bilinçli yasama tercihlerinin bedelini ise yıllarca bu düzenlemelere tabi bırakılan yurttaşlar hak kayıplarıyla ödemektedir.

4. İptal Kararlarının Merkezinde Kanunlar Bulunmaktadır

Esas-İptal kararlarının norm türlerine göre dağılımı, anayasal aykırılık sorununun merkezinde yasama faaliyetinin bulunduğunu göstermektedir.

Tablo 5: Esas-İptal Kararlarının Norm Türlerine Göre Dağılımı

Norm türü	3 Kasım 2002 öncesi	3 Kasım 2002 sonrası	2002 Son dönemdeki oran
Kanun	428	693	%79,75
Kanun hükmünde kararname	83	101	%11,62
Cumhurbaşkanlığı kararnamesi	–	69	%7,94
İçtüzük	2	3	%0,35
Anayasa değişikliği	5	2	%0,23
TBMM kararı	11	1	%0,11
Toplam	529	869	%100

Not: 3 Kasım 2002 öncesine ilişkin sayılar, 1961 Anayasası dönemi ile 1982 Anayasası döneminin 3 Kasım 2002'ye kadarki verilerinin birleştirilmesiyle hesaplanmıştır.

3 Kasım 2002 sonrasında verilen 869 Esas-İptal kararının 693'ü kanunlara ilişkindir. Kanunlara ilişkin kararlar, bu dönemdeki bütün Esas-İptal kararlarının yüzde 79,75'ini oluşturmaktadır.

3 Kasım 2002 öncesindeki yaklaşık kırk bir yıllık dönemde kanunlara ilişkin toplam 428 Esas-İptal kararı bulunurken, daha kısa olan sonraki dönemde bu sayı 693'e yükselmiştir. Kanunlara ilişkin Esas-İptal kararlarının sayısı 265 artmış; artış oranı yaklaşık yüzde 62 olmuştur.

Buna, 3 Kasım 2002 sonrasında Cumhurbaşkanlığı kararnameleri hakkında verilen 69 ve kanun hükmünde kararnameler hakkında verilen 101 Esas-İptal kararı da eklendiğinde; anayasal aykırılık sorununun yalnızca Meclis tarafından çıkarılan kanunlarla sınırlı olmadığı, yürütme kaynaklı norm üretiminin de yoğun biçimde Anayasa Mahkemesinin iptal denetimine konu olduğu görülmektedir.

Bu tablo, yasama ile yürütmenin düzenleme alanları arasındaki anayasal sınırların gerektiği biçimde korunamadığını ve norm üretim sürecindeki yapısal sorunun kuvvetler ayrılığı boyutuyla birlikte değerlendirilmesi gerektiğini göstermektedir.

5. 30 Maddelik Paketin Üçte Biri Doğrudan İptal Kararlarına İlişkindir

12'nci Yargı Paketinin yapısı, norm denetimi verilerinde görülen genel tablonun güncel ve somut bir örneğidir.

Teklif; yürürlük, yürütme ve geçici madde dahil toplam 30 maddeden oluşmaktadır. Bu maddelerin 10'u doğrudan Anayasa Mahkemesinin iptal kararları üzerine hazırlanmıştır. Bir madde ise iptal kararı üzerine yapılan başka bir değişikliğin kanun yolu bakımından tamamlayıcısıdır.

Tablo 6: AYM İptal Kararları Üzerine Hazırlanan Teklif Maddeleri

Teklif Düzenleme alanı İptal kararının temel konusu maddesi

Madde 7	İdari yargıda Bölge idare mahkemesinin istinaf başvurusunu kısmen veya temyiz tamamen kabul ederek ilk kez kurduğu hükme karşı temyiz yolunun, uyuşmazlığın ve hükmün sonuçlarının önemi gözetilmeksizin kategorik biçimde kapatılması ve bu sınırlamanın hükmün denetlenmesini talep etme hakkı bakımından ölçsüz olması.
Madde 8	Adli Tıp Kurumu Üst kademe kamu yöneticisi olmayan ihtisas kurulu başkan ve atamaları üyelerinin atanma şartları ile görev sürelerinin, kanun yerine Cumhurbaşkanlığı kararnamesiyle düzenlenmesi
Madde 9	Hâkim ve savcı Temel esasların yönetmeliğe bırakılması yardımcılarının eğitim ve sınavları
Madde 11	Kanuni faiz Sözleşmeden kaynaklanmayan borç ilişkilerinde, kanuni faiz oranının alacağın enflasyon karşısındaki değer kaybını karşılamaması ve bu kaybın giderilmesini sağlayacak etkili bir mekanizmanın bulunmaması
Madde 14	Moleküler genetik Genetik verilerin saklanma süresi, sonraki soruşturma ve kovuşturmalarda kullanılma şartları, imha usulü, ilgili kişinin erişim ve silme hakları ile etkili başvuru yolunun kanunda düzenlenmemesi ve temel esasların yönetmeliğe bırakılması
Madde 15	Dijital kişisel Arama ve elkoyma sonucu elde edilen verilerin kesin hüküm veriler sonrasında saklanması, silinmesi, işlenmesinin sınırlandırılması ve veri sahibinin haklarının kanunda düzenlenmemesi

- Madde 16** Hükümün açıklanmasının geri bırakılması Önceki AYM iptalindeki tespitler gözetilmeden, kamu görevlilerinin işlediği işkence, eziyet ve kötü muamele suçlarında HAGB uygulanmasını engelleyen düzenlemenin yapılmaması ve aynı anayasal sakıncanın sürdürülmesi ve bu durumun cezasızlığa yol açması
- Madde 17** Kaçak hakkında güvenlik doğuran tedbiri ve savunma sanığın hakkı Kaçak sanık Sorgusu yapılmamış kaçak sanık hakkında güvenlik tedbirine hükmedilebilmesine rağmen, tedbiri ve savunma sanığın yargılamadan kaçma niyetinin bulunmadığını veya duruşmada hazır bulunma ve savunma hakkından geçerli biçimde feragat etmediğini ileri sürerek yeniden değerlendirme ya da yargılamanın yenilenmesini talep edebileceği etkili bir usul yolunun öngörülmemesi; ayrıca önceki AYM iptal kararındaki tespitlerin gözetilmeyerek güvenlik tedbirleri yönünden aynı sonucun sürdürülmesi
- Madde 24** Davaların birleştirilmesi Hukuka aykırı birleştirme kararını giderecek etkili bir mekanizma bulunmaksızın kararın ilk davanın açıldığı mahkemeyi bağlaması ve davaya bakacak mahkeme veya hâkimi geri dönülemez biçimde değiştirmesi
- Madde 26** Hukuk parasal sınırı yargısında Parasal sınırın altında kalan davalarda, istinaf başvurusunun temyiz kısmen veya tamamen kabulü üzerine işin esas hakkında ilk elden verilen karara karşı temyiz yolunun kapatılmasının ölçüsüz olması

Böylece 30 maddelik paketin tam üçte biri doğrudan, üçte birinden fazlası ise doğrudan veya bağlantılı biçimde Anayasa Mahkemesi iptal kararlarının sonuçlarını gidermek üzere hazırlanmıştır. Bu durum tek başına paketin gerçek niteliğini ortaya koymaktadır.

Bir teklifin üç temel ayağından birinin, önce yapılan düzenlemelerin Anayasa Mahkemesince iptal edilmesinden oluşması; “reform iradesini” başarısını değil, anayasal sınırlar içinde kanun yapma konusundaki süreklileşmiş başarısızlığı göstermektedir.

6. Aynı Yöntem, Aynı Aykırılıkları Yeniden Üretme Zemini Yaratmaktadır

Anayasa Mahkemesi kararına uymak, iptal edilen hükme neden olan kanunilik, belirlilik, ölçülülük, etkili başvuru ve savunma hakkı gibi güvencelerin yeni düzenlemenin bütününe yansıtılmasını gerektirir. Bu teklifte ise AYM kararlarının özü değil, yalnızca iktidarın mevcut uygulamasını sürdürebilmesine yetecek en dar kısmı dikkate alınmaktadır.

Hâkim ve savcı yardımcılarının sözlü sınavlarına ilişkin düzenleme bunun açık örneğidir. Teklif, değerlendirme başlıklarını ve verilen puanların tutanağa geçirilmesini kanuna taşımakta; ancak adaylara sorulan soruların ve verilen cevapların kayıt altına alınmasını güvenceye bağlamamaktadır. Oysa yalnızca puanın yazılması, o puanın hangi soruya ve hangi cevaba dayanılarak verildiğini denetlenebilir hâle getirmez. “Özgüven”, “temsil kabiliyeti” ve “mesleğe uygunluk” gibi sınırları belirsiz ölçütler de somutlaştırılmadığı için sözlü sınavlardaki öznel ve keyfi değerlendirme alanı korunmaktadır. Burada amaç, sınavı gerçekten şeffaflaştırmak değil; mevcut mülakat düzenini birkaç biçimsel değişiklikle devam ettirmektir.

Genetik ve dijital verilere ilişkin düzenlemelerde de aynı yaklaşım görülmektedir. Bir insanın mağdur, tanık, şüpheli, sanık veya çocuk olup olmadığı gözetilmeden genetik verilerin bazı hâllerde yirmi yıl; dijital materyallerden elde edilen özel hayat verilerinin ise beraat veya mahkûmiyet ayırımı yapılmaksızın on beş yıl saklanması öngörülmektedir. Suçla ilgisi bulunmayan verilerin derhâl silinmesi, saklama ihtiyacının belirli aralıklarla yeniden değerlendirilmesi, verilere kimlerin erişeceğinin ve yapılan işlemlerin nasıl denetleneceğinin açıkça düzenlenmesi ise teklifin dışında bırakılmaktadır.

Bu tercih teknik değil, politiktir. Çünkü kişisel veriler, idarenin ihtiyaç duyduğunda kullanabileceği sınırsız bir arşiv değil; insanın özel hayatının, kişiliğinin ve onurunun bir parçasıdır. İktidar, kişiyi koruyan farklılaştırılmış ve denetlenebilir bir sistem kurmak yerine herkesi aynı uzun saklama sürelerine tabi tutmaktadır. Temel güvencelerin yeniden yönetmeliğe bırakılması da Meclisin düzenleme alanını yürütmeye devretme alışkanlığının sürdüğünü göstermektedir.

Bu dar ve seçmeci uyum anlayışının en ağır sonuçları, cezasızlık ve savunma hakkı alanlarında ortaya çıkmaktadır. AYM, 2023 yılında işkence, eziyet ve kötü muamele oluşturan suçlarda HAGB uygulanmasını engelleyecek bir düzenleme yapılması gerektiğini açıkça belirtmiştir. Buna rağmen aynı eksiklik 7499 sayılı Kanun’da sürdürülmüş ve hüküm 2025 yılında yeniden iptal edilmiştir. Benzer biçimde kaçak sanıklar hakkında verilen güvenlik tedbirlerine karşı etkili bir yeniden yargılama yolu ilk iptal kararına rağmen düzenlenmemiş, aynı sonuç ikinci kez AYM’nin önüne taşınmıştır.

Bu tablo, basit bir kanun yapma hatasını değil, anayasal sınırları son ana kadar zorlayan bilinçli bir yönetim anlayışını ortaya koymaktadır. Önce hakları sınırlayan düzenleme yapılmakta, yıllarca uygulanmakta, AYM tarafından iptal edildiğinde ise kararın özüne uygun yeni bir sistem kurmak yerine mevcut pratiği koruyacak en küçük değişiklikle yetinilmektedir.

Dolayısıyla gerçek sorun, Anayasa Mahkemesi kararlarını yasamaya yön veren bağlayıcı ilkeler olarak değil, etrafından dolaşılması gereken engeller olarak gören anlayıştır. Bu

yaklaşım hukuki güvenlik üretmez; aynı ihlallerin başka ifadeler ve yeni maddeler altında yeniden ortaya çıkmasına zemin hazırlar. AYM kararının açtığı en dar geçitten, yönetim pratiğini mümkün olduğunca değiştirmeden geçmek reform değil; anayasal denetimi etkisizleştirme siyasetidir.

7. Etki Analizi Yok, Ön Norm Denetimi Yok, İnceleme İçin Yalnızca İki Gün Var

Teklifin hazırlanış ve görüşülme süreci de iktidarın kanun yapma anlayışındaki sorunu doğrulamaktadır.

Adalet Bakanlığının koordinasyonunda hazırlanan, teklif, 22 Haziran 2026 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına sunulmuş ve aynı gün Adalet Komisyonuna havale edilmiştir. Komisyon görüşmelerine 24 Haziran 2026 tarihinde başlanmıştır.

On iki ayrı kanunda değişiklik yapan; kişisel verilerin korunması, mülkiyet hakkı, savunma hakkı, kanun yolları, ceza muhakemesi, idari yargı ve Adli Tıp Kurumunun yapısı gibi son derece önemli konuları içeren 30 maddelik bir teklif için milletvekillerine fiilen iki günlük inceleme süresi tanınmıştır. Üstelik Komisyon görüşmelerinde, teklif hakkında hazırlanmış herhangi bir etki analizi raporunun bulunmadığı açıkça ifade edilmiştir. Kanunlar ve Kararlar Başkanlığı tarafından hazırlanmış, teklifin Anayasa'ya uygunluğunu değerlendiren bir ön norm denetimi raporu da bulunmamaktadır.

Ortaya çıkan çelişki son derece ağırdır. Anayasa Mahkemesinin iptal ettiği çok sayıda düzenlemenin içerdiği teklif, Meclis görüşmelerinden önce kurumsal bir Anayasa'ya uygunluk denetiminden geçirilmemiştir. Yani birçok maddesi Anayasa'ya aykırılıklar nedeniyle hazırlanan bir paketin kendisi, yeni anayasal sorunlar doğurup doğurmayacağı incelenmeden kanunlaştırılmak istenmektedir.

Bu yöntem, kanun yapmanın sonuçlarını öngörmeye değil, yasalaştırmayı hızlandırmaya dayanmaktadır. Ortaya koyduğumuz bütünlüklü tablo ve bu yöntem iktidarın, önleyici hukuk yerine hasar sonrası müdahale, nitelikli yasama yerine sürekli mevzuat tamiri, toplumsal müzakere yerine bürokratik hız tercihinin sonucundan elbette bağımsız düşünülemez.

8. Bu Bir Reform Paketi Değil, Anayasal Kusurların Periyodik Bakım Paketlerinin Bir Devamıdır

12'nci Yargı Paketi, yargı bağımsızlığını güçlendiren, adalet sisteminin yapısal sorunlarını çözen ve yeni hak güvenceleri oluşturan bütünlüklü bir dönüşüm ortaya koymamaktadır.

Teklifin önemli bir bölümü, iktidarın daha önce yaptığı ve Anayasa Mahkemesinin iptal ettiği düzenlemelerin yeniden yazılmasından oluşmaktadır. Buna rağmen aynı teklif; etki

analizi olmadan, ön norm denetimi yapılmadan, ilgili toplumsal kesimlere yeterli inceleme ve tartışma süresi tanınmadan, yalnızca iki günlük bir takvimle Komisyonun önüne getirilmiştir.

Bu şartlarda yapılan şey, anayasal düzeni güçlendiren nitelikli bir reform değil; yürütmenin biriktirdiği anayasal kusurların Meclis eliyle periyodik bakımının yapılmasıdır. Toplumun adalet beklentileri ertelenirken, Meclisin zamanı iktidarın daha önce yaptığı bilinçli hukuki yanlışları düzeltmek için kullanılmaktadır.

Yargı bağımsızlığı, tarafsızlık, cezada adalet, infazda eşitlik, etkili savunma, keyfi tutuklamaların önlenmesi ve mahkeme kararlarının uygulanması gibi temel sorunlar yerinde dururken; iktidar kendi yarattığı boşlukları doldurmayı topluma reform olarak sunmaktadır.

Norm denetimi verileri ile 12'nci Yargı Paketinin madde yapısı birlikte değerlendirildiğinde ulaşılabacak sonuç açıktır: Anayasa'ya aykırı düzenleme yapmak artık bir istisna değildir. İptal edilinceye kadar uygulamak bir bekleme stratejisidir. İptalden sonra en dar değişiklikle yeniden düzenlemek ise bir yönetim tekniğine dönüşmüştür.

Bu nedenle itirazımız yalnızca teklifin bazı maddelerine değil; Anayasa'ya uygun kanun yapmak yerine Anayasa Mahkemesinin iptal kararları üzerinden ilerleyen, Meclisi yürütmenin kusurlarını gideren bir tamir makamına indirgeyen ve bu kısır döngüyü "reform" adı altında sürdüren yasama anlayışının bütünüdür.

[1] Kaynak ve yöntem: Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığı Genel Sekreterliği Araştırma Hizmetleri Başkanlığı, Anayasa Mahkemesinin Norm Denetimi Verileri, 26 Aralık 2025. Karar sonuçları, Anayasa Mahkemesi Kararlar Bilgi Bankasındaki sınıflandırmaya uygun olarak "Esas-İptal", "Esas-Ret", "Esas-Diğer" ve "İlk-Ret vd." başlıkları altında gösterilmiştir. "*Esas-Diğer*" şeklindeki sonuç kararları; "*ayrıca karar verilmesine yer olmadığı*", "*yeniden karar verilmesine yer olmadığı*", "*karar vermeye yer olmadığı*", "*incelenmesine yer olmadığı*" şeklinde ifadelerle, iptal veya ret şeklinde bir sonuca bağlanmayan kararlardır.

"*Esas-İptal*" kararları, başvuruya konu düzenlemenin tamamının iptal edilmesi, belirli madde veya maddelerin iptal edilmesi veya belirli hükümlerin iptali şeklinde farklı sonuçlar içerebilmektedir. Norm Denetimi Kararları Bilgi Bankası verilerinde iptal kararları,

“tümünün iptali” veya “kısmen iptal” şeklinde bir sınıflandırmaya tabi tutulmamıştır. İptal kararlarının her birinin sonuç kısımlarının incelenmesini gerektirecek bu veri incelemesi, çalışmanın kapsamına dâhil edilememiştir.

“Esas-İptal” kararlarına ilişkin verilere ayrıca, Anayasa’ya uygunluk denetimine tabi tutulan normun türüne göre de (Anayasa değişikliği kanunu, kanun, KHK, Cumhurbaşkanlığı kararnamesi, TBMM İç-tüzüğü) yer verilmiştir. Bir iptal kararının farklı norm türleri arasında tekrarlı yer alması, bazı iptal kararlarında karara konu normun türünün farklı olması gibi nedenlerle, norm türüne göre sorgu sonuçlarındaki sayılar, yapılan incelemeyle değiştirilerek sunulmuştur.

MADDE DEĞERLENDİRMELERİ

Madde 1

Madde ile, yargı mercilerince idare aleyhine hükmedilen para alacakları, vekalet ücretleri ve yargılama giderlerine ilişkin ilamların icraya konulmasından önce idareye yazılı başvuru yapılması zorunluluğunun getirilmesi öngörülmektedir. Bu durum, halihazırda dava sürecinde yıllarca bekleyen alacaklının yeniden bürokratik bir bekleme dönemine tabi kılınması anlamına gelmektedir. Bu düzenleme ile bir yandan yurttaşların dava yoluyla tescil edilmiş alacakları ile avukatların vekalet ücretlerinin tahsili geciktirilmekte; diğer yandan avukatların icra vekalet ücreti engellenmektedir.

Söz konusu düzenleme, Anayasanın mülkiyet hakkına ilişkin 35. maddesi ile mahkeme kararlarına uyma zorunluluğuna ilişkin 138/4 maddesine açık bir aykırılık teşkil etmektedir. Zira Anayasa madde 138/4 düzenlemesi, idare lehine herhangi bir istisna öngörmemekte; yargı kararlarının derhal uygulanmasını bir yükümlülük olarak belirlemektedir. İdareye bir ay boyunca ödeme yapmama hakkı tanıyan teklif maddesi ise, idarenin bu yükümlülüğünü ertelemesini hukuk sistematigi içinde meşrulaştırmaktadır. Yine eldeki düzenleme yurttaşla idare arasında eşitsizliğe yol açmakta; idarenin yurttaştan alacakları doğrudan cebri icraya konu edilebilir hale gelirken yurttaş ve avukata en az bir ay bekleme şartı getirilmektedir. Bu bakımdan teklifin 1’inci maddesi Anayasanın eşitlik ilkesini düzenleyen 10’uncu maddesi ile hukuk devleti ilkesini düzenleyen 2’inci maddesine de aykırılık teşkil etmektedir.

Öte yandan, ilamın derhal icra edilmesinin asli niteliğine karşı, idareye başvuru ve belli bir süre bekleme zorunluluğu getirilmesi esasen cebri icranın ikincil bir yola dönüştürülmesi sonucuna yol açmaktadır. Madde bu açıdan da hem anayasaya aykırılıklar taşımakta hem uygulama bakımından önemli riskler içermektedir.

Yukarıda anlatılan sebeplerle; hem yurttaşın alacağı tahsil edilmesini erteleyen hem avukatların önemli bir gelir kaynağı olan vekalet ücretlerini kısıtlayan söz konusu düzenlemenin teklif metninden çıkarılması gerekmektedir.

Madde 5:

Madde ile, idare ve vergi mahkemelerinde tek hakimle çözümlenecek davaların kapsamı parasal sınır yükseltilerek (486.000 TL) genişletilmekte; ayrıca miktar gözetilmeksizin öğrenci disiplin, sınıf geçme, not tespiti, burs ve kamu görevlilerinin geçici görevlendirme, yolluk, lojman, uyarma cezası gibi uyuşmazlıklarının tek hakim tarafından karara bağlanması düzenlenmektedir.

Bilindiği üzere, idari yargı, devletin ve yürütmenin gücüne karşı yurttaş korumak misyonuyla öne çıkmaktadır. Bu işlevi yerine getirme anlamında “heyet halinde çalışma” yöntemi, objektif karar almanın önemli bir güvencesidir. İdari yargıda yurttaşın korunmasına ilişkin misyonun gereklerinden biri, yargılamanın kolektif ve çoğulcu bir değerlendirme süreciyle yürütülmesidir. Heyetle yargılama ilkesi, tek bir hakimin yetersiz bilgisini, olası baskı veya etkisini ve bireysel önyargısını dengeleyecek kurumsal bir güvence işlevi görmektedir. Madde ile getirilmek istenen düzenleme sonrası birçok dava bakımından bu güvence ortadan kaldırılmaktadır.

5’inci maddeyle getirilmek istenen düzenlemede avukatlar hakkında verilen uyarma, kınama ve para cezaları da tek hakimle görülen işler arasında sayılmaktadır. Oysa Avukatlık Kanunu'nun 90’ıncı ve 104’üncü maddeleri uyarınca kınama ve para cezaları avukatların baro yönetim ve disiplin kurulu üyeliklerine seçilmelerine engel olma gibi önemli sonuçlar doğurmaktadır. Özellikle tek hakimli davaların 7’inci maddede öngörülen temyiz edilemeyecek davalar arasında sayılması sebebiyle bu konu daha da kritik bir hal almaktadır. Bu sebeple avukatlık kanununun ilgili maddeleri dikkate alınarak 5’inci maddede meslek

kuruluşları hakkında sayılan disiplin cezaları yeniden düzenlenmeli ve kamu görevlileri için öngörülen uyarma cezası ile sınırlı kalınmalıdır.

Madde 7:

Teklif, daha önce birçok durumda kesin nitelikte olan bölge idare mahkemesi kararlarının, ilk derece mahkemesi kararının kaldırılarak yeniden hüküm kurulması halinde kural olarak Danıştay denetimine açılması bakımından olumlu bir düzenleme içermektedir.

Bununla birlikte, düzenleme önemli istisnalar öngörmektedir. Tek hakimle görülen davalar ile kanunda sayılan bazı dava ve işlerde, bölge idare mahkemesi ilk derece mahkemesi kararını kaldırarak yeni bir hüküm kurmuş olsa dahi bu kararlar temyiz incelemesine konu edilemeyecektir.

Anayasa Mahkemesinin iptal kararında, miktar veya değer itibarıyla temyiz sınırının altında kalan uyuşmazlıklarda bölge idare mahkemesinin ilk derece mahkemesi kararını kaldırarak taraflar hakkında ilk kez esasa ilişkin hüküm kurmasına rağmen bu kararların üst yargı denetimine tabi olmamasının hak arama özgürlüğüne ölçsüz bir sınırlama oluşturduğu tespit edilmiştir. Bu nedenle iptal kararının gereği, bölge idare mahkemelerinin ilk derece mahkemesi kararını kaldırarak yeniden hüküm kurduğu bütün kararların temyiz denetimine açılmasını gerekli kılmaktadır.

Teklif ise yalnızca belirli hallerde temyiz yolunu açmakta, buna karşılık çeşitli istisnalar öngörerek bölge idare mahkemelerinin ilk derece mahkemesi sıfatıyla tesis ettiği çok sayıda hükmü Danıştay denetimi dışında bırakmaktadır. Bu yönüyle düzenleme, Anayasa Mahkemesinin iptal kararının ortaya koyduğu anayasal sorunu bütünüyle gidermemekte, temyiz hakkını sınırlı bir şekilde genişletmektedir.

Özellikle teklifin beşinci maddesiyle tek hakimle görülen davaların kapsamının genişletildiği dikkate alındığında, çok sayıda uyuşmazlık bakımından bölge idare mahkemelerinin ilk derece mahkemesi kararını kaldırarak kurduğu yeni hükümler kesin hâle gelecek ve üst yargısal denetime tabi olmayacaktır. Oysa tek hakimle görülen davalar; disiplin cezaları, geçici görevlendirmeler, görev yeri değişiklikleri ve sendikal faaliyetler nedeniyle uygulanan

yaptırımlar gibi kişilerin mesleki, ekonomik ve aile hayatı üzerinde önemli sonuçlar doğurabilen uyuşmazlıkları da kapsamaktadır.

Benzer şekilde, taşınmaz zilyetliği, tarımsal faaliyetler ve kırsal mülkiyet ilişkileri ile yabancılar hukuku ve ikamet iznine ilişkin uyuşmazlıkların temyiz denetimi dışında bırakılması, bu uyuşmazlıkların taraflar üzerindeki ekonomik ve yaşamsal etkileri gözetilmeksizin yapılan teknik bir sınıflandırmaya dayanmaktadır. Oysa söz konusu uyuşmazlıklar, ilgililerin mülkiyet hakkı, çalışma ve yaşam koşulları ile aile hayatı üzerinde doğrudan sonuçlar doğurabilmektedir.

Anayasa Mahkemesinin iptal gerekçeleri, kanun yolu sisteminin açık, öngörülebilir ve etkili yargısal güvenceler sağlayacak şekilde düzenlenmesini zorunlu kılmaktadır. Maddede öngörülen istisnalarla Danıştayın denetim alanının daraltılması, yargısal korumayı zayıflatmakta ve hukuk devleti ilkesinin gerektirdiği etkili başvuru ve denetim mekanizmalarıyla bağdaşmamaktadır.

Bu nedenle, bölge idare mahkemelerinin ilk derece mahkemesi kararını kaldırarak yeniden hüküm kurduğu tüm kararların temyiz incelemesine tabi olması sağlanmalı, hak arama özgürlüğünü sınırlayan istisnalar madde metninden çıkarılmalıdır.

Madde 8:

Madde, Anayasa Mahkemesinin iptal kararı sonrasında Adli Tıp Kurumu ihtisas kurulu başkan ve üyelerinin atanma usulüne ilişkin düzenlemeyi kanun düzeyine taşımaktadır. Ancak düzenleme, iptal kararının ortaya çıkardığı anayasal sorunun ötesine geçerek Adli Tıp Kurumunun yapısal sorunlarını ele almamakta, yürütme işlemi niteliğindeki düzenlemelerin sonradan yasalaştırılması sonucunu doğurmaktadır. Ancak elzem olan da budur.

Anayasa Mahkemesi, ihtisas kurulu başkan ve üyelerinin üst kademe kamu yöneticisi niteliğinde olmadığını ve bu kişilerin atanma şartlarının Cumhurbaşkanlığı kararnamesiyle düzenlenemeyeceğini belirterek ilgili düzenlemeyi iptal etmiştir. Bu nedenle yapılması gereken yalnızca iptal edilen düzenlemenin kanunlaştırılması değil, aynı zamanda Adli Tıp Kurumunun

bağımsızlığı, tarafsızlığı ve bilimsel niteliği bakımından ortaya çıkan sorunların bütüncül biçimde değerlendirilmesidir.

Adli Tıp Kurumu, özellikle ağır hasta mahpusların ceza infaz kurumlarında kalıp kalamayacaklarına ilişkin değerlendirmelerde fiilen tek ve merkezi bilirkişilik kurumu haline gelmiştir. Kurum tarafından düzenlenen raporlar, ağır hastalık, ileri yaş, engellilik veya kişinin yaşamını tek başına sürdürememesi gibi durumlarda infazın ertelenmesi ya da devamı bakımından belirleyici sonuçlar doğurmakta; bu yönüyle yaşam hakkı, insan haysiyetiyle bağdaşmayan muamele yasağı ve sağlık hakkı üzerinde doğrudan etkide bulunmaktadır.

Bu nedenle ihtisas kurullarının yalnızca üyelerin diplomaları ve görev süreleri bakımından değil, bilimsel yeterlilikleri, uzmanlık alanları, bağımsızlıkları ve tarafsızlıkları yönünden de değerlendirilmesi gerekmektedir. Özellikle sağlık durumuna ilişkin değerlendirmelerin ilgili uzmanlık alanlarından hekimler tarafından yapılması, bilimsel güvenilirliğin ve raporların tutarlılığının temel koşuludur.

Öte yandan, ihtisas kurulu başkan ve üyeleri için dört yıllık görev süresi öngörülmeyle birlikte, yeni atamalar yapıncaya kadar mevcut üyelerin görevlerine devam edeceğinin düzenlenmesi, fiilen uzun yıllar aynı görevde bulunan üyelerin varlığını mümkün kılmaktadır. Uzun süreli görev sürelerinin kurumsal bağımsızlık ve tarafsızlık algısı üzerinde olumsuz etkiler doğurabileceği de dikkate alınmalıdır.

Adli Tıp Kurumunun özellikle ağır hasta mahpuslara ilişkin raporlarının sonuçları, kurumun yapısının ve işleyişinin daha kapsamlı biçimde değerlendirilmesini gerekli kılmaktadır. Bu nedenle yapılması gereken, yalnızca iptal edilen Cumhurbaşkanlığı kararnamesi hükümlerini kanun düzeyine taşımak değil; bağımsız uzmanların, üniversitelerin, meslek örgütlerinin ve ilgili bilim çevrelerinin katılımıyla Adli Tıp Kurumunun yapısının yeniden ele alınmasıdır.

İnfaz rejimi, ağır hastalığı bulunan mahpuslar bakımından fiilen ömür boyu ceza infazının veya ceza infaz kurumunda ölümün gerekçesine dönüştürülemez. Adli Tıp Kurumunun yapısı ve işleyişi de bu çerçevede yaşam hakkını önceleyen, bağımsız ve bilimsel güvenceleri sağlayan bir anlayışla yeniden düzenlenmelidir.

Madde 10

Maddeyle, hakim ve savcıların bilirkişiyeye başvurmasına ilişkin disiplin hükümlerinin kapsamı genişletilmektedir. Ancak düzenleme, yargının bugün karşı karşıya bulunduğu temel sorunlara çözüm üretmekten uzaktır. Esas sorun, hakim ve savcılarının hangi hallerde bilirkişiyeye başvurduğu değil; Anayasa'ya, kanunlara, Anayasa Mahkemesi ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararlarına aykırı uygulamalar karşısında etkili bir hesap verebilirlik ve disiplin mekanizmasının işletilmemesidir.

Son yıllarda yargının bağımsızlığı ve tarafsızlığına ilişkin ciddi tartışmalar yaşanırken, binlerce kişi hakkında delil yeterliliği tartışmalı soruşturmalar yürütülmüş, uzun tutukluluk uygulamaları olağan hale gelmiş ve birçok siyasi davada yargının tarafsızlığı kamuoyu nezdinde sorgulanmıştır. Önceki dönem Eş Genel Başkanlarımız Selahattin Demirtaş ve Figen Yüksekdağ ile Kobani Kumpas Davası tutukluları hakkında verilen kararlar ve HDP hakkında açılan kapatma davası, bu tartışmaların en belirgin örnekleri arasında yer almaktadır.

Daha da önemlisi, Anayasa Mahkemesi ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi tarafından verilen bağlayıcı ihlal kararlarının uygulanmaması, hukuk devleti ilkesinin en ağır ihlallerinden biri olmasına rağmen bu kararları uygulamayan veya uygulanmasını engelleyen yargı mensupları hakkında etkili disiplin süreçlerinin işletildiği görülmemektedir. Nitekim, TBMM'de yürütülen barış ve demokratik toplum sürecine ilişkin komisyon raporunda da AYM ve AİHM kararlarına uyulmasının demokratik hukuk düzeninin vazgeçilmez bir gereği olduğu yönündeki vurgular öne çıkmaktadır.

Tüm bu nedenlerle, yargının bağımsızlığını ve tarafsızlığını güçlendirecek, Anayasa Mahkemesi ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararlarını uygulamayan, açık hukuka aykırı kararlarla kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkını ihlal eden veya tarafsızlığı konusunda ciddi kuşku doğuran hakim ve savcılar bakımından etkili denetim ve disiplin mekanizmaları öngörmeyen bir kanun teklifinin, yalnızca bilirkişiyeye başvuru usullerine ilişkin disiplin hükümlerini genişletmesi yargının yapısal sorunlarına çözüm getirmemektedir. Bu yönüyle teklif, yargı sisteminin esas sorunlarını görmezden gelen, tali nitelikte düzenlemelerle yetinen bir yaklaşımı yansıtmaktadır.

Madde 11:

Madde gerekçesinde, düzenleme ile Anayasa Mahkemesinin iptal kararı sonrasında ortaya çıkan hukuki boşluğun giderildiği ve Anayasa Mahkemesi kararının gereğinin yerine getirildiği ifade edilmektedir.

Ancak teklif edilen düzenleme, Anayasa Mahkemesinin tespit ettiği anayasal sorunu bütünüyle ortadan kaldırmamakta, kararın gereklerini yalnızca kısmen ve biçimsel olarak karşılamaktadır.

Anayasa Mahkemesi, sözleşmeden kaynaklanmayan borç ilişkileri bakımından yaptığı iptal değerlendirmesinde yalnızca kanuni faiz oranının düşük veya sabit olmasını sorun olarak görmemiştir. Mahkeme kararında iki temel anayasal eksiklik tespit edilmiştir.

Bunlardan ilki, geç ödenen para alacağının enflasyon karşısında uğradığı değer kaybını telafi edecek yeterli bir mekanizmanın bulunmamasıdır.

İkincisi ise, faiz ile karşılanamayan değer kaybının giderilmesi amacıyla alacaklının başvurabileceği etkili, erişilebilir ve sonuç almaya elverişli bir hukuk yolunun mevcut olmamasıdır.

Dolayısıyla Anayasa Mahkemesi kararı yalnızca kanuni faiz oranının değiştirilmesini değil, mülkiyet hakkının korunmasını sağlayacak ve değer kaybının giderilmesini güvence altına alacak bütüncül bir sistem kurulmasını gerekli görmektedir.

Teklif ile kanuni faiz oranı, Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankasının önceki yılın 31 Aralık tarihinde uyguladığı reeskont oranının yüzde sekseni esas alınarak belirlenmekte; reeskont oranının yılın ilk yarısında en az beş puan değişmesi halinde ise yılın ikinci yarısı için yeni bir hesaplama yapılması öngörülmektedir.

Bu yöntem mevcut sabit faiz sisteminden farklı olmakla birlikte, tek başına Anayasa Mahkemesi kararının gereklerinin yerine getirildiği anlamına gelmemektedir.

Zira reeskont oranı, enflasyonu veya bireylerin satın alma gücündeki azalmayı doğrudan ölçen bir gösterge değildir. Reeskont oranı esas itibarıyla para politikası araçlarından biri olup kısa vadeli kredi işlemleriyle ilişkilidir. Bu nedenle reeskont oranının yüzde sekseninin esas

alınması ile alacağın enflasyon karşısındaki gerçek değerinin korunması arasında zorunlu ve doğrudan bir ilişki bulunmamaktadır.

Nitekim reeskont oranı düşebilir veya sınırlı ölçüde değişebilir; buna karşılık aynı dönemde enflasyon yüksek seyretmeye devam edebilir ve alacağın satın alma gücü ciddi biçimde azalabilir. Reeskont oranındaki değişimin beş puanın altında kalması nedeniyle faiz oranının güncellenmemesi ihtimali de bu riski daha da artırmaktadır.

Daha önemlisi, teklif edilen düzenleme, reeskont oranının yüzde sekseni üzerinden hesaplanan faizin alacağın gerçek değer kaybını karşılamaya yetmemesi halinde ortaya çıkacak farkın nasıl giderileceğine ilişkin herhangi bir mekanizma öngörmemektedir.

Oysa Anayasa Mahkemesinin iptal ettiği sistemde de faiz uygulaması mevcuttu. Mahkemenin tespit ettiği sorun faiz bulunmaması değil, uygulanan faizin paranın değerindeki aşınmayı telafi etmeye yetmemesi ve kalan zararın giderilmesine imkan tanıyacak etkili bir hukuk yolunun bulunmamasıydı.

Teklif edilen düzenleme de belirli bir faiz oranı öngörmekte; ancak bu oranın gerçek değer kaybını karşılamaması halinde alacaklının hangi hukuki yola başvuracağı, ortaya çıkan farkın nasıl hesaplanacağı ve nasıl tahsil edileceği hususlarında herhangi bir çözüm üretmemektedir.

Mahkeme kararını kazandığı halde alacağını yıllar sonra önemli ölçüde değer kaybetmiş olarak tahsil eden kişinin uğradığı zararın nasıl giderileceği sorusu cevapsız bırakılmaktadır.

Bu nedenle teklif, Anayasa Mahkemesi kararının yalnızca görünürdeki bir bölümüne cevap vermekte; kararın esasını oluşturan mülkiyet hakkının korunması ve etkili başvuru yolu oluşturulması yönündeki anayasal yükümlülükleri yerine getirmemektedir.

Bu eksikliğin giderilmesine yönelik iki aşamalı bir koruma mekanizması önermekteyiz.

Buna göre ilk olarak kanuni faiz oranı, sabit veya ekonomik gelişmelerden kopuk bir oran olmaktan çıkarılarak yurt içi üretici fiyat endeksinin aylık değişim oranlarına bağlanmasıdır.. Böylece kanuni faiz, ekonomik gerçekliklerle uyumlu ve güncel gelişmeleri yansıtan dinamik bir yapıya kavuşturulacaktır.

Ancak hesaplanan faizin bazı dönemlerde alacağın gerçek değer kaybını tamamen karşılayamaması ihtimaline karşı ayrıca bir "değer koruma farkı" mekanizması olması gerekmektedir.

önemli hususlardan biri de balacaklının söz konusu farkı elde edebilmek için ikinci bir dava açmak zorunda bırakılmamasıdır.

Çünkü etkili başvuru hakkı, hak sahibine yalnızca yeni bir dava yolu göstermek değil; kişinin yıllarca süreceği yeni bir yargılama sürecine, ilave yargılama giderlerine ve yeni belirsizliklere maruz bırakılmaksızın zararını giderebilmesini sağlamaktır.

Bu nedenlerle, 11 inci maddenin Anayasa Mahkemesi kararının gereklerini tam anlamıyla karşılayacak şekilde yeniden düzenlenmesi; kanuni faiz bakımından aylık endeksleme sistemi ile değer koruma farkı mekanizmasının esas alınması gerektiği değerlendirilmektedir.

Açıklanan nedenlerle madde, Anayasa Mahkemesi kararının mülkiyet hakkının korunması ve etkili başvuru yolu oluşturulmasına ilişkin gereklerini yerine getirmediğinden mevcut haliyle kabul edilebilir nitelikte değildir.

MADDE 12-13

Teklifin 12'nci ve 13'üncü maddeleriyle, vesayet altındaki kişilere ait değerli şeyler dışındaki taşınırlar ile taşınmazların açık artırma yoluyla satışının UYAP'a entegre elektronik satış portalında gerçekleştirilmesi öngörülmektedir.

Ancak kısıtlının aynı zamanda mirasçı olduğu hâllerde, mirasçılarla sınırlı ilk artırma usulü ile bu maddelerde öngörülen elektronik satış usulünden hangisinin uygulanacağı açıkça düzenlenmemiştir. Vesayet altındaki kişinin malvarlığını doğrudan etkileyen bir konuda ortaya çıkan bu belirsizliğin uygulayıcının yorumuna bırakılması, hukuki güvenlik ve belirlilik ilkeleriyle bağdaşmamaktadır. Kanun koyucu, hak kaybına yol açabilecek tereddütleri gidermek yerine yeni bir uyuşmazlık alanı yaratmaktadır.

MADDE 14

Teklifin 14'üncü maddesi, Anayasa Mahkemesinin 25/12/2025 tarihli, E.2025/141, K.2025/274 sayılı iptal kararı sonrasında hazırlanmıştır. Anayasa Mahkemesi, genetik verilerin saklanması, imhası, kullanılması, veri sahibinin hakları ve etkili başvuru yolları bakımından yeterli kanuni güvencelerin bulunmadığını belirterek CMK'nin 80'inci maddesinin ikinci fıkrasını ve 82'nci maddesini ilgili kısmı yönünden iptal etmiştir.

Düzenleme bazı hukuki boşlukları gidermekle birlikte, Anayasa Mahkemesinin belirlediği ölçütleri bütünüyle karşılamamaktadır. Derhâl imha hâlleri dışında kalan bütün durumlar; kişinin mağdur, tanık, üçüncü kişi, şüpheli veya sanık olması, suçun türü ve ağırlığı, kararın niteliği ve kişinin yaşı gözetilmeksizin yirmi yıllık tek bir saklama süresine bağlanmaktadır. Bu süre kararın kesinleşmesinden sonra başlayacağından genetik verilerin fiilî saklama süresi çok daha uzun olabilecektir.

Maddeye teknik bir kişisel veri düzenlemesidir demek oldukça zordur. Çünkü Türkiye'de özellikle çatışmalı süreçte kaybedilenlerin, kimliği belirlenemeyen cenazelerin ve toplu mezarlardan çıkarılan kalıntıların kimliklendirilmesi için ailelerden genetik örnekler alınmaktadır. Yakınına, cenazesine ve hakikate ulaşmak amacıyla örnek veren bir kişinin genetik verisinin ilgisiz ceza soruşturmalarında kullanılabilmesi ihtimali, devlete duyulan güvensizliği derinleştirir ve ailelerin kimliklendirme süreçlerine katılmasını engelleyebilir.

Genetik verilerin başka soruşturma ve kovuşturmalarda kullanılması yalnızca "maddi gerçeğin ortaya çıkarılması" gibi geniş bir ifadeye ve Cumhuriyet savcısının kararına bırakılmaktadır. Kullanımın zorunlu ve ölçülü olması, başka suretle delil elde edilememesi ve ilgili kişiye bildirim yapılması açıkça güvence altına alınmamıştır. Ayrıca kayıt, erişim, saklama ve kullanımın temel esaslarının yeniden Adalet ve İçişleri Bakanlıklarının çıkaracağı yönetmeliğe bırakılması, özellikle kolluk eylemlerinin araştırıldığı dosyalarda ciddi bir bağımsızlık ve güven sorunu yaratacaktır.

Genetik verilerin AYM kararına aykırı şekilde devletin arşivine dönüştürülmesi kabul edilemez. Kayıp yakınlarının hakikate ulaşma, cenazelerine erişme ve yas tutma hakkı ile kişilerin özel hayatının korunması birlikte güvence altına alınmalıdır. Bu haliyle düzenleme, Anayasa Mahkemesinin işaret ettiği farklılaştırma, ölçülülük, bilgilendirme ve etkili güvence eksikliklerini tam olarak gidermemektedir.

MADDE 15

Madde, Anayasa Mahkemesinin 12/2/2026 tarihli, E.2023/128, K.2026/36 sayılı iptal kararı sonrasında hazırlanmıştır. Anayasa Mahkemesi, bilgisayarlarda arama, kopyalama ve elkoyma sonucunda elde edilen kişisel verilerin kesinleşme sonrasında saklanması ve silinmesi; silinmeyen verilerin işlenmesinin sınırlandırılması, saklamanın kapsamı, şartları ve yetkili mercii ile veri sahibinin hakları konusunda yeterli kanuni güvencelerin bulunmadığını belirterek CMK'nin 134'üncü maddesini iptal etmiştir.

Değişikle, maddenin mevcut hükümleri aynen korunmuş ve yalnızca maddeye yeni bir fıkra eklenmiştir. Buna göre elde edilen verilerin adli emanette saklanmasını, kovuşturmayaya yer olmadığı kararının veya mahkeme kararının kesinleşmesinden itibaren on beş yıl sonra yok edilmesini ve ilgilinin belirli hallerde silme talebinde bulunabilmesini düzenlemektedir. Böylece saklama yeri, saklama süresi ve imha usulü bakımından mevcut hukuki boşluğun bir bölümü giderilmiştir.

Ancak düzenleme, Anayasa Mahkemesi kararının temel gereklerini bütünüyle karşılamaktan oldukça uzaktır. Kovuşturmayaya yer olmadığı, beraat, ceza verilmesine yer olmadığı, davanın reddi veya düşmesi kararları ile mahkumiyet arasında hiçbir ayırım yapılmadan bütün dijital veriler için on beş yıllık tek bir saklama süresi öngörülmektedir. Suç isnadı ortadan kalkmış veya kişi beraat etmiş olsa dahi, özel hayatının geniş bir bölümünü içerebilecek verilerin on beş yıl boyunca devletin elinde tutulması kabul edilemezdir. Ayrıca sürenin hangi nesnel ölçüte ve ölçülülük değerlendirmesine dayanılarak belirlendiği de açık ve anlaşılır değildir.

Maddeye eklenen fıkrada *“İlgililer bu süre içinde verilerin saklanmasını gerektiren amacın ortadan kalkması veya haklı bir nedenin bulunması halinde hâkim veya mahkemeden verilerin silinmesini talep edebilir.”* denilse de bu, devletin kendi müdahalesini sınırlandırma yükümlülüğünü, bütünüyle veri sahibinin başvurusuna yüklemek anlamına gelmektedir. Böylece veri sahibinin hakları, usulü ve güvenceleri belirlenmemiş soyut bir talep hakkına indirgenmiştir.

Dahası, Anayasa Mahkemesinin açıkça işaret ettiği işlemin sınırlandırılması güvencesi maddede somutlaştırılmamıştır. “Korunması için gerekli tedbirlerin alınacağı” yönündeki genel ifade; verilerin hangi amaçla kullanılabileceğini, kimlerin verilere erişebileceğini, erişim ve işlemlerin nasıl denetleneceğini ve başka dosyalarda kullanımın hangi koşullara bağlanacağını göstermemektedir. Soruşturma veya kovuşturma konusuyla ilgisi bulunmayan

verilerin ayrıştırılarak derhal yok edilmesine ilişkin açık ve uygulanabilir bir hüküm de bulunmamaktadır.

Dijital arama, klasik bir eşya aramasından çok daha ağır sonuçlar doğurur. Tek bir cihazda kişinin yıllara yayılan yazışmaları, aile hayatı, mesleki ilişkileri, siyasi faaliyetleri, avukat-müvekkil iletişimi ve gazetecilerin haber kaynakları bulunabilir. Soruşturmayla ilgisi olmayan bütün bir yaşamın kopyalanması ve uzun yıllar saklanması, koruma tedbirini kapsamı belirsiz bir gözetim aracına dönüştürür.

Türkiye’de özellikle Kürt siyasetçiler, seçilmişler, gazeteciler, avukatlar ve insan hakları savunucuları hakkında yürütülen kitlesel siyasi yargılamalarda dijital materyallerin bağlamından koparılarak suçlama aracı hâline getirildiği bilinmektedir. KCK yargılamaları, dijital verilerin elde edilme biçiminin, bütünlüğünün ve savunma tarafından denetlenebilirliğinin adil yargılanma hakkı bakımından taşıdığı yaşamsal önemi göstermiştir.

Özetle düzenleme, Anayasa Mahkemesi kararının saklama süresi ve imha usulüne ilişkin kısmına sınırlı bir karşılık vermektedir. Özellikle dijital verilerin hangi amaçla, kimler tarafından ve hangi sınırlar içinde kullanılacağına ilişkin güvencelerin yetersizliği; kişilerin özel yaşamının, mesleki ilişkilerinin ve siyasi faaliyetlerinin yıllarca devletin erişimine açık bir arşive dönüşmesi tehlikesini daha da büyütmektedir. Soruşturmayla ilgisi bulunmayan verilerin ayrıştırılmaması ve başka dosyalarda kullanılmasının açık sınırlandırmalara bağlanmaması, beraat eden veya hakkındaki suç isnadı ortadan kalkan kişilerin dahi sürekli bir şüphe ve gözetim rejimi altında tutulmasına yol açabilecektir. Türkiye’de dijital materyallerin özellikle siyasi yargılamalarda bağlamından koparılarak suçlama aracına dönüştürüldüğü deneyimler ortadayken, bu düzenleme hukuka aykırı biçimde elde edilen veya güvenilirliği tartışmalı verilerin uzun yıllar devlet arşivinde tutulmasına, gerektiğinde yeniden dolaşıma sokulmasına ve muhalif kesimler üzerindeki yargısal baskının derinleştirilmesine zemin hazırlamaktadır.

MADDE 16

Teklifin 16’ncı maddesi, Anayasa Mahkemesinin 10/7/2025 tarihli, E.2024/98, K.2025/149 sayılı iptal kararı sonrasında hazırlanmıştır. Düzenlemeyle işkence ve eziyet suçları ile kamu görevlisinin görevi sebebiyle işlediği ve Anayasa’nın 17’nci maddesi kapsamında kötü muamele kabul edilebilecek suçlarda hükmün açıklanmasının geri bırakılması yasaklanmaktadır.

Ancak bu düzenleme, Anayasa Mahkemesinin ilk kez tespit ettiği yeni bir hukuki eksikliğin giderilmesi değildir. Anayasa Mahkemesi, 1/6/2023 tarihli, E.2022/120, K.2023/107 sayılı kararında; kamu görevlilerinin görevleri sebebiyle işledikleri işkence, eziyet ve kötü muamele suçlarında HAGB uygulanmasının cezanın caydırıcılığını ortadan kaldırdığını, mağdurlar açısından etkili bir giderim sağlamadığını ve devletin Anayasa'nın 17'nci maddesinden doğan usul yükümlülüğüyle bağdaşmadığını açıkça belirtmiştir.

Buna rağmen iktidar, 2024 yılında çıkardığı 7499 sayılı Kanun'da bu açık tespiti dikkate almamış; kamu görevlilerinin işlediği işkence ve kötü muamele suçlarında HAGB uygulanmasını engelleyen bir hükme yine yer vermemiştir. Anayasa Mahkemesi de 2025 tarihli kararında, önceki iptal kararındaki tespitlerin yasama organınca gözetilmediğini ve yeni düzenlemenin iptal edilen hükümle aynı sonuçları doğurduğunu açıkça belirterek hükmü ikinci kez iptal etmiştir.

Teklifin genel gerekçesinde 2002'den bu yana "aralıksız reform iradesi"nden ve 4'üncü Yargı Reformu Strateji Belgesi'nin hukuki güvenlik hedeflerinden söz edilmektedir. Oysa Anayasa Mahkemesinin üç yıl önce açıkça ortaya koyduğu anayasal zorunluluğun, ikinci iptal kararından sonra yerine getirilmesi, reform değildir. Bu iktidarın anayasal denetimin gecikmesinden yararlanma siyasetinin bir başka göstergesi olup, yönetme tekniğinin gereğidir.

Oysa İşkence yasağı mutlak bir haktır. Kamu görevlilerinin işlediği işkence ve kötü muamele suçlarında etkili soruşturma yürütülmesi, faillere fiilleriyle orantılı ve caydırıcı cezalar verilmesi devletin tercihine bırakılmış bir konu değil, anayasal yükümlülüğüdür. Buna rağmen AYM'nin ilk kararının gereğinin yerine getirilmemesi, iktidarın cezasızlık politikasının hukuki düzenleme yoluyla sürdürme iradesini ve yönetim anlayışının mutlak bir hak üzerinde dahi nasıl işletildiğini göstermesi açısından çarpıcıdır.

İktidar, yurttaşları yıllarca bu Anayasa'ya aykırı hükme tabi bırakmış, açık bir iptal kararından sonra aynı eksikliği yeniden üretmiş ve ancak ikinci iptal kararının ardından zorunlu düzenlemeyi yapmak üzere Meclise geirmiştir. Bu süreçte işkence ve kötü muamele fiillerinin failleri HAGB yoluyla caydırıcı bir cezadan kurtulabilmiş; mağdurlar ise etkili giderimden yoksun bırakılmıştır.

MADDE 17

Teklifin 17'nci maddesiyle, kaçak sanık hakkında güvenlik tedbirine karar verilmesi halinde kaçak sanığa, savunma hakkını kullanmak istediğini belirterek mahkemede bizzat hazır bulunmak kaydıyla yargılamanın yenilenmesini talep edebilme hakkı tanınmaktadır.

Düzenleme, Anayasa Mahkemesinin 10/7/2025 tarihli, E.2024/98, K.2025/149 sayılı iptal kararı sonrasında hazırlanmıştır. Üstelik bu, aynı konuda verilen ilk iptal kararı değildir. AYM, 22/3/2023 tarihli, E.2022/145, K.2023/59 sayılı kararında; sorgusu yapılmadan hakkında ceza verilmesine yer olmadığına veya güvenlik tedbirine karar verilen kaçak sanığın, yargılamadan kaçma niyetinin bulunmadığını ya da savunma hakkından geçerli biçimde feragat etmediğini ileri sürebileceği etkili bir usul yolunun bulunmamasını adil yargılanma hakkına aykırı bulmuştur.

Ancak ilk AYM kararı üzerinden yalnızca ceza verilmesine yer olmadığı kararı istisna kapsamına alınmış; güvenlik tedbirleri yönünden etkili bir başvuru yolu yine oluşturulmamıştır. AYM de önceki kararındaki tespitlerin yasama organınca gözetilmediğini ve aynı anayasal sakıncanın sürdürüldüğünü belirterek hükmü 2025 yılında ikinci kez iptal etmiştir.

Teklif bu kez bir başvuru yolu getirmekte, ancak bu yolu sanığın mahkemede bizzat hazır bulunması şartına bağlamaktadır. Böylece kişi, kaçaklık koşullarının oluşmadığını veya savunma hakkından vazgeçmediğini ileri sürebilmek için önce yakalanma ve özgürlüğünden yoksun bırakılma riskini üstlenmek zorunda bırakılmaktadır. Başka bir ifadeyle kişiye, "Önce teslim ol, sonra hakkını ara." denilmektedir.

Yurt dışında bulunmak, tek başına kişinin yargılamadan bilerek kaçtığını veya savunma hakkından vazgeçtiğini göstermez. Özellikle siyasi soruşturmalarda siyasetçiler, gazeteciler, akademisyenler, KHK'liler ve hak savunucuları hakkında verilen kaçaklık kararları gözetildiğinde, bizzat hazır bulunma şartı savunma hakkına erişimi daha da daraltma riski taşımaktadır.

Savunma hakkı yalnızca mahkeme salonunda fiziken bulunmaktan ibaret değildir. Yargılamanın yenilenmesi talebi sanık veya müdafii tarafından yapılabilmeli; mahkeme gerekli gördüğünde kişiyi fiziken ya da ses ve görüntü aktarımı yoluyla dinleyebilmelidir.

Bu hâliyle teklif, AYM'nin işaret ettiği başvuru yolunu şeklen oluşturmakta; ancak kullanımını bizzat hazır bulunma şartına bağlayarak yolun etkililiğini zayıflatmaktadır. Devletin görevi

kişiyi hakkını kullanabilmek için teslim olmaya zorlamak değil, savunma hakkını güvenli, erişilebilir ve gerçek anlamda kullanılabilir kılmaktır.

MADDE 18:

Teklifle, 5271 Sayılı Kanun'un 308. Maddesinde değişiklik yapılarak, Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığının Yargıtay ceza daireleri tarafından verilen kararlara karşı yapabileceği itirazların kapsamı ve süresi değiştirilmektedir. Mevcut durumda kararın Başsavcılığa verildiği tarihten itibaren 1 ay olan itiraz süresi 3 aya çıkarılmaktadır. Teklifin son fıkrasında; "Sanık lehine itirazlarda süre aranmaz" denilerek, Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'na geniş bir itiraz yetkisi tanınmıştır.

Ancak uygulamada bu değişiklik, dosyaların kesinleşme süreçlerini uzatabilecek niteliktedir. Halihazırda Yargıtay'da uzun inceleme ve bekleme süreleri nedeniyle ciddi bir dosya yükü bulunmaktadır. İtiraz süresinin 1 aydan 3 aya çıkarılması, ceza dairelerinin kararlarının kesinleşmesini geciktirecek ve yargılamaların sonuçlanma süresini uzatacaktır. Bu durum, hem Yargıtay önünde bekleyen dosyaların birikmesini artırabilecek hem de bireylerin hukuki belirlilik ve makul sürede yargılanma hakkı bakımından olumsuz sonuçlar doğurabilecektir. Yargısal süreçlerin hızlandırılmasının hedeflendiği bir dönemde, kararların kesinleşmesini geciktiren bu tür süre uzatımlarının yargı sisteminin etkinliği açısından olumsuz bir düzenlemedir. Kanun Teklifi'nin genel gerekçesinde yargılama sürelerinin kısaltılması ve adil yargılamanın makul sürede yapılması hedeflendiği halde bu düzenleme genel teklifin amacıyla çelişmektedir.

1.Fıkranın son cümlesine eklenen "Sanığın lehine itirazlarda süre aranmaz" hükmü ise, ilk bakışta sanık haklarını koruyan olumlu bir düzenleme olarak görünse de bu yetkinin yalnızca Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'nın taktir yetkisine bırakılması uygulamada benzer dosyalar açısından eşitsizlik yaratma riski taşımaktadır. Diğer yandan itirazın herhangi bir süreye tabi olmadığı durumlarda, uygulamada var olan hukuki öngörülebilirlik ve kesin karar güvenilirliğine zarar verecek olup, yeni sorunlar yaratacaktır.

Maddenin Kanun Teklifi'nden çıkartılması gerekmektedir.

MADDE 19:

Teklifle, bedensel zarar tazminatlarında faiz başlangıcı iki döneme ayrılmaktadır. Gerçekleşmiş ve hesaplanabilir zararlar bakımından faiz olay veya temerrüt tarihinden itibaren işlemeye devam ederken, geleceğe yönelik zararlar için faizin ancak karar tarihinden itibaren işletilmesi öngörülmektedir. Ayrıca dava öncesinde veya yargılama sırasında yapılan ödemelerin tazminattan mahsubunda uygulamada geliştirilen oransal mahsup yöntemi de kanunlaştırılmaktadır.

Teklif gerekçesinde yargısal öngörülebilirlik ve uygulama birliğinin amaçlandığı belirtilse de, düzenleme bedensel zarar tazminat hukukunun temelini oluşturan tam tazmin ilkesini zedelemekte ve mağdur aleyhine ciddi sonuçlar doğurmaktadır.

Mevcut uygulamada ölüm nedeniyle destekten yoksun kalma ve sürekli iş göremezlik tazminatının tamamına haksız fiil veya temerrüt tarihinden itibaren faiz işletilmektedir. Yerleşik yargı içtihatları da bu yöndedir. Teklif ise bedensel zararı "bilinen dönem" ve "gelecek dönem" olarak ayırmakta; uygulamada tazminatın büyük kısmını oluşturan gelecek dönem zararını karar tarihine kadar faizsiz bırakmaktadır.

Oysa aktüeryal hesaplamalarda geleceğe ilişkin zarar, peşin sermaye değeri esas alınarak iskonto yöntemiyle bugünkü değere indirgenmektedir. Buna rağmen aynı zarar kaleminin karar tarihine kadar faizsiz bırakılması, mağdur aleyhine ikinci bir indirime yol açmakta; hem iskonto uygulanmakta hem de faiz işletilmemesi nedeniyle tazminatın reel değeri ayrıca azalmaktadır. Bu durum tam tazmin ilkesiyle bağdaşmamaktadır.

Haksız fiilden doğan zarar olay tarihinde gerçekleşmektedir. Çalışma gücünü kaybeden kişi de, desteğini kaybeden hak sahipleri de ekonomik kaybı aynı tarihten itibaren yaşamaktadır. Faiz, alacaklıya ek kazanç sağlayan bir unsur değil; zarar tarihi ile ödeme tarihi arasındaki değer kaybını gidererek tam tazmini sağlayan hukuki bir araçtır. Bu nedenle faiz başlangıcının karar tarihine ertelenmesi, özellikle yüksek enflasyon koşullarında tazminatın reel değerini önemli ölçüde azaltacaktır.

Bunun yanında teklif, uzun yargılama süreleri, tahsil güçlükleri, borçluların malvarlığını kaçırmaları ve icra aşamasındaki gecikmeler gibi mağdurların temel sorunlarına hiçbir çözüm getirmemekte; yalnızca tazminat yükümlülerinin mali sorumluluğunu azaltmaktadır.

Bu yönüyle düzenleme yalnızca teknik bir hesaplama değişikliği değil, aynı zamanda ekonomik bir tercihtir. Teklif; çalışma gücünü kaybeden işçiyi, trafik kazası nedeniyle sürekli

iş göremez hâle gelen kişiyi ve desteğini kaybeden hak sahiplerini değil, sigorta şirketleri ile Güvence Hesabını öncelemektedir. Oysa mevcut sigorta teminat limitlerinin çoğu dosyada gerçek zararı karşılamadığı bilinmektedir. Sorunun çözümü sigorta şirketlerinin sorumluluğunu azaltmak değil, teminat limitlerini gerçek zararları karşılayacak düzeye çıkarmaktır. Buna rağmen teklif, sigorta şirketleri ve Güvence Hesabının mali yükünü hafifletirken bunun bedelini mağdurlara yüklemektedir. Bu durum düzenlemenin, uzun süredir sigorta sektörünün dile getirdiği talepler doğrultusunda hazırlandığı yönünde güçlü bir izlenim yaratmaktadır.

Teklifin önemli eksikliklerinden biri de yürürlük ve geçiş hükümlerine yer vermemesidir. Düzenlemenin bu haliyle yürürlüğe girmesi durumunda, henüz kesinleşmemiş ve temyiz incelemesi devam eden çok sayıdaki dosyada yeni hükümlerin uygulanması gündeme gelebilecek; Yargıtay'daki dosyaların bozulması, yeniden bilirkişi raporları alınması ve binlerce davanın ilk derece mahkemelerine dönmesi söz konusu olabilecektir.

Bunun sonucu yalnızca yargı bakımından ciddi bir iş yükü ve uygulama karmaşası yaratmayacak; aynı zamanda davacılar açısından yargılamaların uzamasına, tazminatların daha geç tahsil edilmesine ve eski ekonomik veriler üzerinden yapılacak hesaplamalar nedeniyle önemli maddi kayıplara yol açacaktır. Nitekim 2011 yılında belirsiz alacak davasına ilişkin düzenlemelerin yürürlüğe girmesinden sonra uzun yıllar uygulama farklılıkları ve içtihat tartışmaları yaşanmıştır. Benzer sonuçlara yol açabilecek geçiş hükümlerinin öngörülmemiş olması, teklifin uygulama etkilerinin yeterince değerlendirilmediğini göstermektedir.

Öte yandan Anayasa Mahkemesi, Karayolları Trafik Kanunu'nun 90. maddesindeki gerçek zararın tam olarak karşılanmasını engelleyen bazı hesaplama yöntemlerini mülkiyet hakkı ve gerçek zararın giderilmesi ilkesi yönünden Anayasa'ya aykırı bularak iptal etmiştir. Aynı anayasal ilkeler çerçevesinde değerlendirildiğinde, bedensel zarar tazminatının büyük bölümünün karar tarihine kadar faizsiz bırakılması da mülkiyet hakkı, tam tazmin ilkesi ve hukuk devleti ilkesi bakımından ciddi anayasal sorunlar doğurabilecek niteliktedir.

Sonuç olarak teklif; hukuki güvenlik, tam tazmin ilkesi, mülkiyet hakkı ve sosyal hukuk devleti ilkeleriyle bağdaşmamaktadır. Haksız fiilin ekonomik sonuçlarını sorumludan mağdura yükleyen, sigorta şirketleri ve Güvence Hesabı lehine mali avantaj sağlayan bu düzenleme, bedensel zarar mağdurlarının ve destekten yoksun kalan hak sahiplerinin adalete erişimini ve

zararlarının tam olarak giderilmesini daha da zorlaştıracaktır. Bu nedenlerle söz konusu maddenin Kanun Teklifi metninden çıkarılması gerektiği kanaatindeyiz.

ADALET KOMİSYONU AŞAMASINDA YENİ MADDE İHDASIYLA KANUN TEKLİFİ'NE EKLENEN 15 İNCİ MADDEYE İLİŞKİN ŞERHİMİZ VE ÖNERİLERİMİZ

Teklifin 15'inci maddesiyle 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 158'inci maddesine eklenmesi öngörülen düzenleme ile Geçici 1'inci madde hükümleri, uygulamada "IBAN kullandırma" olarak ifade edilen banka hesabı, ödeme aracı veya kimlik bilgilerinin üçüncü kişiler tarafından kullanılmasına ilişkin uzun süredir devam eden sorunlara çözüm getirmeyi amaçlamaktadır.

Mevcut uygulamada banka hesabını veya ödeme aracını kullandıran kişiler çoğu zaman dolandırıcılık veya bilişim sistemlerinin kullanılması suretiyle hırsızlık suçlarının asli faili ya da iştirakçisi kabul edilerek ağır hapis cezalarına mahkûm edilmektedir. Bu durum önemli mağduriyetlere yol açmaktadır. Bu nedenle uygulamada ortaya çıkan sorunların giderilmesi gerekmektedir.

Ancak teklif, sorunun kaynağını ortadan kaldıran yeni bir çözüm getirmemekte, yalnızca cezanın miktarında indirime gitmektedir. Oysa temel sorun cezanın ağırlığından ziyade fiilin hukuki niteliğinin yanlış belirlenmesidir.

Anayasa'nın 2'nci ve 38'inci maddelerinde güvence altına alınan hukuk devleti ile suçta ve cezada kanunilik ilkeleri gereğince, bireyin hangi fiilden dolayı hangi suçtan sorumlu tutulacağını önceden öngörebilmesi gerekir. Tipiklik ilkesi de bu anayasal güvencenin ceza hukukundaki yansımasıdır. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi de ceza normlarının açık, ulaşılabilir ve öngörülebilir olması gerektiğini kabul etmektedir.

Dolandırıcılık suçunun tipik hareketi; hileli davranışlarla mağdurun aldatılması ve bu suretle haksız menfaat sağlanmasıdır. Buna karşılık yalnızca banka hesabının, ödeme aracının veya kimlik bilgilerinin üçüncü kişilere kullandırılması tek başına dolandırıcılık suçunun tipik hareketlerinden biri değildir. Buna rağmen uygulamada bu kişiler TCK'nın 157 ve 158'inci maddeleri kapsamında asli fail veya iştirakçi kabul edilmekte, teklif de bu yaklaşımı yalnızca ceza indirimiyle sürdürmektedir.

Ceza hukukunda iştirak hükümlerinin uygulanabilmesi için kişinin işlenen somut suça ilişkin bilgi ve kastının bulunması gerekir. Somut suçun işleneceğini bilerek ve buna katkı sağlayan kişiler bakımından iştirak hükümlerinin uygulanması tartışmasızdır. Ancak uygulamada birçok kişi hesabını hangi somut suçta kullanılacağını bilmeden ya da yalnızca hukuka aykırı bir faaliyette kullanılabileceğini öngörerek üçüncü kişilere kullandırmaktadır. Bu durumda kişiyi sonradan işlenen somut dolandırıcılık veya bilişim yoluyla hırsızlık suçunun iştirakçisi kabul etmek, iştirak hukukunun kast unsuruyla bağdaşmamaktadır.

Üstelik banka hesabını kullandırma fiili yalnızca dolandırıcılıkta değil, yasa dışı bahis, uyuşturucu ticareti, suçtan kaynaklanan malvarlığı değerlerinin aklanması ve benzeri birçok suçta da kullanılabilir. Bu nedenle hesabını kullandıran kişinin hangi somut suça katkı sunduğunu bilmediği hâllerde, işlenen her suç bakımından iştirak hükümlerinin uygulanması ceza hukuku sistematigiyle bağdaşmamaktadır.

Tüm bu durumlar nedeniyle, kamuoyunda "IBAN mağdurları" olarak anılan geniş bir kitlenin ortaya çıkması mevcut uygulamanın yapısal bir sorun hâline geldiğini göstermektedir.

Kanaatimizce yapılması gereken, mevcut uygulamayı ceza indirimiyle sürdürmek değil; banka hesabını, ödeme aracını veya kimlik bilgilerini suçta kullanılacağını bilerek veya öngörerek başkasına kullandırma fiilini Türk Ceza Kanunu'nda bağımsız bir suç olarak düzenlemektir. Böyle bir düzenleme hem tipiklik ilkesini koruyacak hem de somut suçta bilerek iştirak edilen hâllerde iştirak hükümlerinin uygulanmasına engel oluşturmayacaktır.

Öte yandan teklif, mağdur zararının giderilmesini esas alan onarıcı adalet yaklaşımını yeterince gözetmemektedir. Özellikle suç örgütü içinde tali konumda bulunan kişiler bakımından mağdur zararının hızlı biçimde giderilmesini sağlayacak uzlaştırma veya benzeri mekanizmaların değerlendirilmesi gerekmektedir.

Teklif ayrıca yalnızca TCK'nın 158'inci maddesini kapsamaktadır. Oysa aynı hukuki sorun bilişim sistemlerinin kullanılması suretiyle hırsızlık suçunu düzenleyen TCK'nın 142'nci maddesi bakımından da geçerlidir. Düzenlemenin ceza hukukunun bütünlüğünü sağlayacak şekilde ele alınması gerekmektedir.

Diğer taraftan bilişim suçlarının soruşturulmasında asıl sorun, gerçek suç örgütlerine ulaşamamasıdır. Organize yapılar tarafından işlenen bu suçlarda soruşturmalar çoğu zaman yalnızca hesap sahipleri üzerinden yürütülmekte, suçun organizatörleri tespit edilememektedir. Oysa IP kayıtları, HTS analizleri, MASAK raporları, para transfer zincirleri ve diğer dijital deliller etkin biçimde kullanıldığında gerçek faillere ulaşılması mümkündür. Ceza adaletinin amacı kolay ulaşılabilen kişileri değil, suçun gerçek faillerini cezalandırmaktır.

Son olarak bilişim suçları yalnızca ceza normları değiştirilerek önlenilecek suçlar değildir. Etkin bir suç politikası; kişisel verilerin korunmasını güçlendiren, bilişim altyapısındaki güvenlik açıklarını gideren, soruşturma makamlarının dijital delil toplama kapasitesini artıran ve gerçek suç örgütlerine ulaşmayı esas alan bütüncül bir yaklaşımı gerektirmektedir.

Sonuç olarak teklif, önemli bir soruna temas etmekle birlikte sorunun kaynağını ortadan kaldıran kapsamlı bir çözüm sunmamaktadır. Yapılması gereken; banka hesabı, ödeme aracı veya kimlik bilgilerinin suçta kullanılmak üzere kullandırılmasını bağımsız bir suç olarak düzenlemek, tipiklik ve iştirak sorunlarını birlikte çözmek, TCK'nın 142 ve 158'inci maddeleri bakımından yeknesak bir sistem kurmak, soruşturma makamlarının teknik kapasitesini güçlendirmek ve mağdur zararını önceleyen onarıcı adalet mekanizmalarını geliştirmektir. Bu nedenlerle teklifin 15'inci maddesinin belirtilen esaslar doğrultusunda yeniden düzenlenmesini talep ediyoruz.